

PARS VI.
ET ULTIMA
DE
CONSECRATIONIS
AUGUSTÆ
IMPIO
DELIRIO.

DIALOGI

hujus

PARTIS VI.

DIALOGUS I. Officium sepeliendi Defunctos, cum hominibus natum, erat pietatis, & honoris.

II. Ritus apud morientes, & mox defunctos observati.

III. De diversitate Funerum, ac ritibus Elationis.

IV. De ornatu Rogi, ritu Combustionis, item Sepulchris, ac Monumentis.

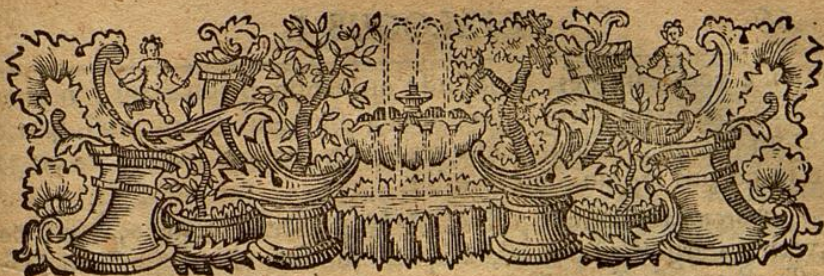
V. De ritu Consecrationis Augustorum.

VI. Numi Julii Cæfaris, & Augusti Divorum.

VII. Ulteriores Consecrationis typi in aliorum Augustorum, & Augustarum Numis.

VIII. Numorum Restitutorum Exempla.

DIA-

DIALOGUS I.

Officium sepeliendi defunctos, cum
hominibus natum, erat pietatis, & honoris.

TULLIUS.

Consecrationi Augustorum, quam solam Numi redhibuerunt, commodo tuo præmittere libet nonnulla, quæ apud Romanos circa morientes, ac mox defunctos fieri consueverant: item, quæ ad Funerum elationem publicam, atque Sepulchra pertinuerunt. Consecrati namque, ausu deliro & sacrilego ex hominibus facti Dii, antea ut homines moriebantur, atque, communi sorte cum cæteris, in cineres igne rogi resolvebantur: ita, ut extra pompæ splendorem augustum, & Apotheosis blasphemiam, nihil fati melioris præ civibus perentiscerent.

Porro Funerum honor, communis Generi humano, erat ex fide Resurrectionis, aut saltem Immortalitatis Animarum. Primos Ægyptios resurrectionem corporum, a Patribus ante diluvianis perpetuo traditam, retinuisse, & ideo suos cum honore sepelisse, dixeram tibi *Part. IV. Dial. III. n. 5.* Philosophi posteriores,

I.

II.

lumine vero carentes, hinc inde opinando palpitabant, maxima tamen parte immortalitatem animæ statuentes: quamvis plures eorum Metempsychosin, sive transmigrationem illarum de corpore in corpus lepide somniaverint.

- III. *Senecam* audiamus *Epist. CXVII.* ita scribentem. „Apud nos „veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri. Nam Deos „esse, inter alia sic colligimus, quod omnibus de Diis opinio in- „sita est: nec ulla gens usquam est adeo extra leges, moresque „projecta, ut non aliquos Deos credat. Cum de Animarum æter- „nitate differimus, non leve momentum apud nos habet consen- „sus hominum, aut timentium inferos, aut colentium., „*Medea*, licet impiissima fœmina, perpetuis præstigiis infamis, filios proprios, ex *Jasone* susceptos, cum ab hoc deserta fuisset, mox inter- emtura, felicitatem tamen futuram eisdem apud *Euripidem* ita pre- cabatur:

Feliciter agatis, sed illic: nam quæ hic sunt,
Pater abstulit.

- IV. Cunctis præterea hanc indidit Natura pietatem, ut morientibus compatiantur, & quibus vitam servare non possunt, saltem luctus officium, atque Justorum funebrium honorem faveant, ac impendant. Princeps horum caput est, defunctum Reipublicæ, communi omnium tradere matri, ac Terræ saltem commendare, sepulchrique honore dignari. Id, quod Legibus æternis adnumeravit *Sophocles*, de quibus ait in *Antigbn.* n. 455.

Non enim nunc, & heri, sed semper
Valent: & nullus scit, unde editæ sint.

- V. Hoc si non fieret, ingens lugendi materia credebatur. *Vegetii* namque opinione L. IV. c. 44. acerbissimus casus erat mortuo, si corpus ejus insepultum remanserit.

Homerus principio *Iliadis* luem, quæ Græcos afflixerat, enar- rans, maximis imputat malis, cadavera insepulta mansisse. *Ælian-* ni testimonio variat. L. V. c. 14. „Lex etiam hæc inter Atticas olim

„ olim scripta fuit, ut, si quis in cadaver hominis insepultum inciderit, saltem ei terram injiciat, & ita sepeliat, ut ad occasum spectet: secus facturus inhumanitatis, ac sceleris notetur. „ Naufragium passuri, quidquid pecuniæ, ac cimeliorum secum habuerant, corpori suo circumligabant, addito rescripto, ut hæc sibi habeat, qui in cadaver, ad litus repulsum, inciderit, hoc tamen cum pacto, ut sepulchrum illi procuret. Quo rite applices illam *D. Lactantii* exhortationem L. VI. c. 12. „ Quamvis in homine ignoto, necessariorum munus implebitur, in quorum locum, quia desunt, succedat humanitas: „ & ubicunque homo desiderabitur, ibi exigi officium nostrum „ putabimus. „

Cum in hostes inclementer omnia fierent, cæsis tamen in acie, etiam apud barbaras gentes, terra indulta fuit. *Antigone*, contra *Creontis* Thebarum Regis præceptum *Polynicen* fratrem sepeliens, & inobedienciæ damnata, apud *Sophoclem* ita respondit: VI.

Neque posse tantum putavi tua
Edicta, ut non scriptas, & certas Deorum
Leges possit mortalis violare.

Nempe, ut *Seneca* *Controversiar.* L. II. *Quadam Jura non scripta, sed omnibus scriptis certiora sunt.* Quodque *Cicero* ait de *Sepultura Philipp.* II. *Pietatis hoc officium exhibetur naturæ, & humanitati.*

Apud Romanos certe nihil ignominiosius, ac detestabilius VII.
reputabatur, quam si, ut fieri solitum tradidit *Lucianus*, propter debita graviora Creditores defuncti corpus auferrent, idque, nominibus per hæredes, aut cognatos non expunctis, extra sepulchrum computrescere debuerit. Quod *S. Ambrosius* in *Tobiam* c. 10. cum ironia sic exprobravit. „ Quoties vidi, a sceleratoribus teneri defunctos pro pignore, & negari tumulum, dum „ scenus exposcitur? Quibus ego acquiescens, dixi: Tenete reum „ vestrum, & ne vobis possit elabi, domum ducite, claudite in „ cubili vestro, carnificibus duriores. Quoniam, quem vos tenetis, carcer non suscipit, exactor absolvit. „ Sic ille, laicus adhuc sub *Valentiniano* Imp. *Aemiliæ* atque *Liguriæ* Præfectus, causisque Judex datus.

VIII. PUBL. Pium fuit erga mortuos officium, dignumque, ac justum. Quid vero tantopere intererat, dum res ita ferret, inhumatum consumi, ut id mali maximi opinione damnaretur? TULL. Leviter hoc excutis, quod etiamnum tamen nemo non refugit honestus, & horret, natura dictante. Ut hodie fide nostra nihil animæ proficit, aut obsit, impensum, negatumve sepulchri officium: aliter idololatriæ persuasum erat. Credebant namque, *Charontem*, Orci navitam, insepulti hominis animam non transvehere, Campisque Elysiis offerre. Uti de talibus cecinit *Virgilius* Aeneid. VI. v. 329.

Centum errant annos, volitant & litora circum.

Quod clarius expressit *Plautus* Most. II. 2. 68. errantem hujusmodi umbram sic loquentem inducens:

Nam me in Acherontem recipere Orcus noluit,
 Quia præmature vita careo, per fidem
 Deceptus sum: hospes hic me necavit, isque me
 Defodit insepultum.

Ubi notes, ad hoc, ut sepultus quis diceretur, non suffecisse, eundem foveæ injectum fuisse, nisi aggesta insuper terra esset contumulatus.

X. Sed forsitan hæc pariter explodis? Mittamus ergo fabellas, & seria cogitemus. Animas Deo reddimus defuncti: Corpora vero nostris relinquimus. Hi porro membra nostra, quibus bonum, aut malum gessimus, omnium Gentium, & ipsius veræ Religionis consensu, vel honore, vel ignominia afficiunt. Sanctorum Ossa etiam Aris imponuntur. Aliorum cadavera, ob ipsius naturæ humanæ reverentiam, abscondimus in sinu terræ, ne turpitude putredinis, ac fœtoris, palam in sensus omnium incurrat. Charorum ora, quæ nos consolabantur, manus erga nos toties beneficas, etiam exanimis osculantur, cineribus honorem impendimus. Contra vero malefactores, tam Canonica, quam Civili lege, sepulturæ privantur officio. Id, quod pariter

ter apud Romanos, quamquam sæpe non sine superstitione, obtinuit.

Nam fulmine ictos, tanquam Diis invisos: item eos omnes, quos per Sacerdotem diris devoverant, nisi ante mortem refacrati fuerint, insepultos relinquebant. Idem contigit iis, qui sibi carnifices facti sunt, causa non probata: de quo *Quintilianus* Declamat. IV. inquit: *Qui causas voluntariæ mortis in Senatu non reddiderit, insepultus abjiciatur.* In furcam acti, aliisque pœnis publicis addicti, æque ut hodie, exquilinis avibus relictæ sunt. Inde *Sceledri* est locus iterum apud *Plautum* Mil. II. 4. 19.

X.

- - - - crux futura est sepulchrum,

Ubi Majores sunt fiti, avus, proavus, abavus.

Vespasianus, tum quidem Prætor, postea Imperator, conjuratorum in *Caligulam* pœnæ hoc etiam adjiciendum censuit, ut insepulti abjicerentur. *Sueton.* in *Vesp.* c. 2.

Nihil igitur quidem interest animæ, nihil sensus, insepultum computrescere. Interest autem famæ, cui etiam postumæ consulit, qui vivit, & sapit, maxime, quando ignominia facile a nobis in superstites nostros, innocentes licet, consuetudine tamen hominum derivatur. Et esto, fama ex crimine, non ex putredine, laboret: indecens nihilominus dignitati naturæ nostræ habetur ab omnibus, hominem cum pecoribus abjectum videre. Par etiam esse si dixeris, an quisquam bufonum, & vermium in sepulchro sit esca, an extra illud suis carnibus corvos, aliasque bestias pascat: minor saltem ignominia censetur, quæ latet, quam quæ omnibus patet.

XI.

PUBL. Ergo id saltem largieris longe turpissimum, & rationi vehementer dissonum fuisse, quod a defuncti cadavere, qui nihil peccaverat, nisi quod ære alieno adhuc oppressus, a morte præoccupatus fuerit, quasi a vivente supplicium repetierint, idque tanta cum pertinaciâ, quam nec ipsi Præfecti Cæsarum refringere potuerint. TULL. Absit a me, ut iniqua, aut etiam fatua probem, sive tuear. Sed, si prudentiæ locum demus, meditatio proba semper præcedere debet, antequam ritum, consuetudinem, vel sensum quempiam hominum communem ex to-

XII.

to damnemus. Nihil quippe, illorum pariter, quæ censuram promerentur, ita vacat ratione omni, ut nulla sui parte possit excusari. Quod studiosè attendit, qui præcoci judicio crebrius impingere timet. Funera pignoris loco detenta fuisse, admodum inhumanum censeo. Erat autem id vehemens modus, & fortiter perurgens, vel impediendi, ne debita temere contraherentur, vel compellendi ad eadem expungenda. Quem cum & Judices permittere debuerint, colligere certe possis, frequentiam jacturarum effecisse, ut hoc creditoribus remedium negari non potuerit.

XIII.

Cæterum aliud aliquid erat, quo Pietas Funerum, abortiente ratione, prope penitus interversa fuit. Transiit namque tantum in luxum, pompamque, ut in ambitum degenerans, esse cessaret, quod erat. Non jam enim defunctis fieri, sed vivis, inde gloriam aucupantibus, instrui funera videbantur. Et hoc adeo quidem, ut *Lege XII. Tabularum* districtè vetari debuerit profusus eorundem apparatus: ne filii, ac hæredes nimium exinde detrimenti paterentur. Nobis porro convenit, ut obsequia, morientibus impensa, prius tractemus, quam defunctos ad rogam, vel tumulum conducamus.

DIALOGUS II.

Ritus apud morientes, & mox defunctos observati.

PUBLIUS.

I.

Antiquum est mori, & inter homines æternum. Apud nos porro mors vitæ princeps est actus, licet postremus, cum eam continuo excipiat vera æternitas. Aliæ itaque nobis curæ sunt, & severiores bonæ mortis, ac Romanis, quibus futurorum vel nulla spes erat, vel undequaque fal-
lax,

lax, & incerta. Cupio tamen abs te audire, qualiter se illi ad eam comparaverint. TULL. Quando de animi apud eos comparatione doceri a me optas, hæc spes tua te ludet. Ethici hoc argumenti foret, quo te non invitavi. Ut corpore ad ultimam fati lineam subeundam, dum lentum, ac provisum illud fuerat, se aptaverint, breviter intelliges, ea saltem ex parte, qua plerique recepto ex more idem egerunt: non tam, quia consuetudinis erat, quam quod ipsius rei naturæ sic maxime congrueret.

I. Itaque supremæ tabulæ conditæ sunt, nisi hoc sani jam egerint. II. Præcipiebatur Funeris pompa, magna, mediocris, parva, aut nulla, pro modo facultatum, claritudine Muneris, vel Familiæ, item pro ambitu, vel modestia animi. Quæ præcepta hæredes ad unguem curare, & exequi adstringebantur. Risit hoc *Seneca* de Brevitat. Vit. cap. 20. in hunc modum.
 „ Quidam vero disponunt etiam illa, quæ ultra vitam sunt, moles
 „ magnas sepulchrorum, & operum publicorum dedicatio-
 „ nes, & ad rogum munera, & ambitiosas exequias. At me-
 „ hercle istorum funera, tanquam minimum vixerint, ad faces,
 „ & ad cereos ducenda sunt. „ Horum e numero non fuerat
 ille, de quo cecinit *Ovidius* Fastor. V.

- - Aliquis moriens hoc breve mandat opus.
 Mittite me in Tiberim, Tiberinis vectus in undis
 Litus ad Inachium pulvis inanis eam.
 Displicet Hæredi mandati cura sepulchri &c.

III. Rogabant amicos, ne sui memoriam dimitterent. *Suetonio* referente cap. 100. *Augustus* in hac voce defecit: *Livia*, *no-*
sri conjugii memor vive, ac vale! cum tamen ipsius artificio, sed
 ignorans, obierit. *Tacito* præterea narrante Annal. II. c. 72.
 „ *Germanicus*, conversus ad uxorem, per memoriam sui, per
 „ communes Liberos oravit &c. „ Inde factum, ut sepulchra
 longo tempore frequentarentur, ornata fertis, conspersa floribus,
 lampadibus illustrata, & singulis annis mense Februario commu-
 nia Parentalia fierent. De *Nerone* quoque, licet crudelissimo
 Principe, denuo testatur *Suetonius* c. 17. „ Non defuerunt, qui
 „ per longum tempus vernis, æstivisque floribus tumulum ejus

„ ornarent. „ *Mavia* quædam, juxta *Herenn. Modestinum* IC. veterem, obiens, tribus mancipiis eo pacto libertatem impertit, ut alternis mensibus lampadem sepulchro ejus accenderent.

- IV. Si grave aliquid, & maxime mortem ipsam ab inimicis paterentur, vehementius obtestabantur amicos, ut ultionem pararent, ac fumerent. Ita rursus *Germanicus* apud *Tacitum*: „ Non „ hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctum cum „ gravi questu: sed, quæ voluerit, meminisse, quæ mandaverit, „ exequi. Flebunt *Germanicum* etiam ignoti: vindicabitis „ vos, si me potius, quam fortunam meam, fovebatis. - - - „ Juravere Amici, dextram morientis contingentes, spiritum „ ante, quam ultionem amissuros. „ V. De Græcis *Montfocinus* Antiquitat. Tom. V. Part. I. p. 4. „ In Græcia cum quis „ quam æger decumberet, ad januam apponebantur Rhamni, „ laurique. Rhamnus ad abigendos cacodæmones idoneus, ut „ putabant, erat: Laurus vero placando Apollini, Medicinæ „ Deo, deputabatur. - - - Lebetes quoque, & vasa ænea „ percutiebant, ut hoc strepitu malos dæmones, geniosque fugarent. „

- V. VI. Dum res proxime ad agonem spectare videretur, anulum suum aut ipsi digito detrahebant, proximo Agnatorum, aut Hæredi futuro eum tradentes, vel, ut ipse detraheret, eum porrecta manu cohortabantur. Fiebat hoc, ne a pollinctoribus, aut aliis, dum cadaver componeretur, annuli subtrahi possent: qui redditi sunt comburendis in rogo, tanquam præcipuum Equestris, ac Senatorii Ordinis ornamentum. Infit enim *Plinius* L. XXXIII. cap. I. „ Annuli distinxere alterum Ordinem (scilicet „ Equestrem) a plebe, ut semel cœperunt esse celebres, sicut „ Tunica ab Annulis Senatam tantum. „

- VI. VII. Ut mors quoque auspicata contingeret, cum nihil in vita inauspicato susciperent Romani, Deos invocabant, cumprimis vero, ac semper Mercurium: quem animarum ad inferos ductorem opinabantur. VIII. Si per vim agonis valerent, manus propinquorum, vel amicorum attrahebant ad oculos sibi claudendos: quod officium parentes, proles, fratres, ac sorores, conjuges quoque, uti & amici, ac familiares, mutuo sibi præstabant. In rogo autem cubantibus oculi denuo ab iisdem aperiebantur: de quo iterum *Plinius* L. XI. c. 37. „ Morientibus

„ oculos operire , rursusque in rogo patefacere , Quiritium ma-
 „ gno ritu sacrum est : ita more condito , ut neque ab homine
 „ extremum spectari fas sit , & Cœlo non ostendi nefas. „ Ec-
 ce superstitionem.

IX. Exspectabant quoque suprema Oscula , quibus quodam-
 modo spiritus morientium a vivis hauriretur. X. Demum extre-
 mis verbis id suis commendabant , quod maxime persuadere cup-
 pierant : ad quæ proinde audientium attentio summa fuit , animi
 non minus , ac aurium. Censebant enim , nec forte omnino abs-
 re , Spiritum hominis , collectis omnibus viribus , melius nun-
 quam sapere doctum , immo & majore futurorum præscientia do-
 natum esse , quam ubi , solvenda jam animæ corporisque com-
 page , mox erat exiturus. Testimoniorum omnium loco , quæ
 ubertim afferri possent , tibi sufficiat Exemplum unicum , quod
 ex visu refert *Valer. Maximus* L. II. c. 6.

Cæcus nimirum ipse cum cæcis , & ignorans , Dominium
 vitæ nostræ apud omnium Conditorem esse , primum probavit ,
 voluntariam sui occisionem licere , hoc furo rationis pessimum
 hunc errorem convestiens. *Adversa* , inquit , *fortuna* , *simul & pro-*
spera , *voluntaria mortis equam præbent rationem : prior , ne perseveret*
affligendo , posterior , ne cruciet destituendo. Tum de Fœmina quadam
 Oppidi *Julide* nobilissima , quæ jactabat , cum nonagenaria esset ,
 se hilarem tamen fortunæ vultum semper expertam , narrat , eam
 vitæ saturam , obtenta Senatus facultate , morbi fatalis dolores
 hausto veneno sponte prævenisse. Mortem ipsam sic exponit.
 „ Cohortata deinde ad concordiam suos , distributo eis patrimo-
 „ nio , & cultu suo , Sacrisque domesticis majori Filix traditis ,
 „ poculum , in quo venenum temperatum erat , constanti dextra
 „ arripuit. Tunc defusus *Mercurio* delibamentis , & invocato Nu-
 „ mine ejus , ut se placido itinere in meliorem Sedis infernæ de-
 „ duceret partem , cupido haustu mortiferam traxit potionem :
 „ ac sermone significans , quasnam subinde partes corporis sui ri-
 „ gor occuparet , cum jam visceribus eum , & cordi imminere
 „ esset locuta , Filiarum manus ad supremum oculorum oppri-
 „ mendorum officium advocavit. Nostros autem , tamesi novo
 „ spectaculo obtupefacti erant , suffusos tamen lachrymis dimi-
 „ sit. „ Pleraque omnia , quæ prius percensueram tibi , hic
 confirmantur.

Acto, ut videbatur, spiritu, mortui nomen aliquoties inclamabant, ut eo audito, si necdum plene contumtus esset, signa daret. Hoc ubi frustra fuit, lavabatur calida, ut vel sic sensum vitæ proderet, si quis foret in ipso superstes. Demum ora, ac membra, forsitan per vim agonis distorta, redigebantur in ordinem, totumque corpus componebatur, syndone alba circumligata. Magni, divitesque viri inungebantur a *pollinctoribus*, ingenti cum unguentorum pretiosorum, & odoriferorum profusione: quæ & foetorem subigerent, & putredinem aliquamdiu detinerent, insuper autem, ut cadavera comburenda tanto celerius arderent. Hæc unguenta venum prostabant in templo *Libitinae* Deæ, apud inde appellatos *Libituarios*.

X. Uncti collocabantur in Propyleo domus, pedibus januam spectantibus, ut a transeuntibus videri possent. Unde de Senibus decrepitis proverbium erat: *Jam spectat fores*. Antegebantur clari, opulentique Domini purpura, togaque pretiosa: capiti coronæ florum, aut lauri, aut olivæ, sive quas alias in vita promeruerant, imponebantur. Lectus, in quo funus illustre collocatum erat, pariter conspergebatur floribus, aliisque ornamentorum generibus condecorabatur. Erecta fuit & Ara humilior, quæ thure, casta, & aliis bene olentibus aromatum generibus fumabat. Nec cerei ardentes defuerant. Addebantur Custodes corporis, & apud Principes Viros ephebi, muscas flabello abigentes. Ante fores Cupressus erat, arbor funerea, quæ transplantata non revirescit.

XI. Sic honoratum funus clarum, ac nobile, minimum septem diebus, ac noctibus, ad portam jacuit, vultu aperto, aut, si morte deformatus fuerit, picto, vel plane larvato. Nomen interea defuncti quotidie iterum, iterumque alta voce inclamatum, ut constaret, eum certo devixisse. Nunquam illo aut vocem, aut signum edente, demum ajebant: *Conclamatum est*. Neque plane frivolum hoc fuit. Scripsit namque *Plinius* L. VII. c. 52. hunc in modum. „ *Cælium Tuberonem*, Prætura functum, a rogo relatum, *Messala*, *Rufus*, & plerique tradunt. *Aviola* Con-

„ sularis in rogo revixit, & quoniam subvenire non potuerat,

„ prævalente flamma, vivus crematus est. Similis causa in L.

„ La-

„ *Lamia* Prætorio Viro traditur. „ Quibus epiphonema hoc subdidit. *Hæc est conditio mortalium: ad hæc, & ejusmodi occasiones fortuna gignimur, uti de homine ne morti quidem debeat credi.*

Addit *Montfalconius* ex *Apulejo* L. IV. *Floridor.* *Asclepiadem* græcum, arte Medica in paucis clarum, dum aliquando e suburba-
no suo in civitatem rediisset, viso ingenti funere locato, cum amplissima complorantium turba, propius accessisse, ut videret, quis esset. Mox autem in eo signa vitæ animadvertisse, & contractato corpore, certa plane deprehendisse. Idcirco, quamquam irrideretur a pluribus, & ipsi Propinqui vehementer obniterentur, vespillonibus tamen corpus eripi, suamque in domum deportari curasse: ubi spiritum ejus post paulo, pharmacorum ope, in omnia membra revocaverit. XII.

PUBL. Inde ad nos usque profectum putem, ut funera alterum saltem in diem serventur, & ambigo satis, utrum adeo incredibile sit, interceptum duntaxat spiritum nonnunquam propenitus eliso haberi. TULL. Cave, ne virgam *Aesculapii*, serpentibus minacem, in te provoces. Quæ porro dixeram hactenus, ac deinceps de pompa funerum referam tibi, sic accipias velim, ut *Croesum* ab *Iro* rite discernas. Pauper namque, ut nosti, non solum ubique jacet, sed & omni tempore jacuit, atque jacebit. Spectat ad omnia funera illud *Oveni*: XIII.

Dum moritur dives, concurrunt undique cives:

Dum moritur pauper, currit vix unus, & alter.

DIALOGUS III.

De diversitate Funerum , ac ritibus
Elationis.

P U B L I U S.

I. **N**ihil miserius cadavere hominis , cui mors rerum omnium terrenarum commoda rapuit , & sensum. Nihilominus tamen tanta quandoque cum pompa effertur , quanta vivens vix unquam processit. Lugubres , quales dicuntur , hujusmodi Scenæ sic adornantur , ut , extra figuras nonnullas doloris , ad latitiam verius compositæ , Democrito ridendi potius , quam Heraclito flendi argumentum præberent. Mortuo fieri talia jactantur , qui tamen eorum omnium penitus nihil ultra videt , vel audit. Quorum vero per hæc oculi , auresque pascuntur curiositate , ii sunt , qui eadem sibi met instruunt , ut morti veluti plaudentes insultent , & , quæ abstulit ista , hi restituere videantur. Verumtamen hæc est humanæ vitæ deceptio , ut semper figura prætereunte deludatur.

II. **TULL.** Equidem fateor , sic esse. Sed mundus natura vanus est , undique ad speciem compositus , idque sensu tam pertinaci , quem , nisi fortassis in paucissimis , nulla Sapiencia unquam emendabit. Optima Justa manium piorum essent , si animæ sancta sedulitate curarentur , & exempla proborum æmulatione bona quotidiani speculi loco haberentur. Foret hic honor Defunctorum , qui possit esse , summus , & hæc grates relatæ bene meritis , ut optatæ maxime , sic & maxime essent acceptæ , nec infructuosæ animabus Charorum nostrorum. Ut enim improbi a morte luunt scandala relicta , ita probi recipiunt præmia boni exempli. Nulla Gens , quantumlibet illustris , majorem , quam abhinc , gloriam caperet : semper enim augetur justis ,
& bo-

& bonis. Nunc porro lucere foris, quæ magni fiant, omnia debent. Mirumne, si tot ac tanti rerum colores perpetuo illudant? Sed quo abimus? Audiamus, quæ facta sunt: quam recte, intra nos cogitemus.

Olim cum emortuis festinabatur ad Sepulchrum, vel ad Rogum: utrobique iidem in cinerem abierunt. Græci utrolibet modo agebant: sequebantur eos Romani. Sed apud hos Rogus admodum fero, nec ante adhibitus, a nonnullis refertur, quam, non parva cum indignatione, vidissent, quorumdam internecinum odium etiam in sepulchra grassari, ipsisque ossibus, ac cineribus iracundas manus inferre. Sic, juxta *Ciceronem* de Legg. L. II. ac *Plinium* L. VII. c. 54. *Sylla* Dictator, cum antea *C. Marii* sepulchrum apud Anienem effringi, ejusque ossa dispergi jussisset, metuens postea, ne par sibi contingeret, primus omnium suæ *Corneliæ* Gentis in rogo se comburi præcepit. Liberum tamen cuilibet fuit, quo pacto mortuus vellet consumi.

Qui combustionem suadebant, Philosophi, jactarunt velociorem, & faciliorem spiritus humani conjunctionem cum principio, quod agebant, suo, scilicet aura tenui, aut ipsius mundi anima. Quorum ad sensum cecinit *Ovidius* Trist. L. I. Eleg. IV.

Spiritus hic vacuas prius extenuandus in auras
Ibit, & in tepido deferet ossa rogo.

Infantes tamen sepeliebantur semper, non cremabantur: quorum, uti & Virginum adularum funera, dicebantur acerba. Quæ, sicut & puerorum, ac adolescentum, doloris citius leniendi causa, noctu, brevique ritu, & omissa pompa, efferebantur. Inde *Juvenalis* lamentatus est Satyr. XV.

Naturæ imperio gemimus, cum funus adultæ
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne Rogi.

Quinam talis fuerit, *Plinius* docuit L. VII. cap. 16. inquires:
Hominem prius, quam genito dente, cremari, mos gentium non est. De
Ado-

Adolescentibus fidem Tacitus facit, Annal. XIII. narrans, *Neronem* fratris *Britannici* quindecennis, quem veneno perimi præceperat, subitas, nocturnasque exequias indignanti plebi excusasse, quod a Majoribus institutum esset, *subtrahere oculis acerba funera*, neque laudationibus, aut pompa detinere.

V. Præcipuæ Funerum species erant: I. *Commune*, seu vulgare, scilicet vulgi, & pauperum. II. *Tacitum*, i. e. sine pompa, licet esset magnorum virorum: qui tamen, vel ob inopiam facultatum, vel quod majorem ex modestia, quam pompa, quarent laudem, luxum omnem prohibuerunt. III. *Solemne*, quod nullo non genere posthumi honoris condecorabatur. IV. *Indivium*, ad quod universus Populus publica præconis, horam indicentis, voce, hac fere formula evocabatur: *Ollus* (i. e. ille) *Quiris letho datus est. Cajo exsequias ire, cui commodum est, jam tempus est. Ollus ex adibus effertur.* V. *Publicum*, quod are conlato fiebat, sive ad quod Populus universus contulit stipem. Contigit hoc magnis, optimeque de Republica meritis viris, quandoque solo Populi affectu, quandoque movente pariter compassione inopiæ: subinde decreto Senatus: aliquando compellente metu Imperatoris, qui sibi magis, quam populo, dilectum publice honorari optaverat. VI. *Imaginarium*, dum, corpore absente, illis, qui alibi, vel dudum antea decefferant, pompa funebris nihilominus instructa fuit, nec semel tantum, unove in loco, sed pluries, inque locis diversis: quemadmodum hodie defuncti Principis exequiæ, cum solemnium tumulo, longe post funus, in omnibus urbis Ecclesiis fiunt.

VI. Feretrum, quo defunctus Nobilis, ac dives efferebatur, *Levica*, & *hexaphora*, dum a sex, *octaphora*, dum ab octo viris portaretur, appellata fuit. Hæc & *Lectulus*, vel *Thorus* nuncupabatur, peristromatibus, vel purpura convestitus, inmo & auro quandoque, ac gemmis dives: ubi defunctus apertus jacebat. Pauperes efferebantur *sandapila*, quatuor duntaxat a *vespillonibus* gestata. Has *Martialis* ludo poetico *Spondas* dixit *Orcimanas* ab Orco, quo animæ defunctorum deducebantur. Divitum portitores erant hæredes, aut propinqui, vel amici: Imperatorem extulerunt vel Centuriones, ac Tribuni, vel Senatorum juniores.

Noveris præterea, Veterum phrasi aliud fuisse, *Funus face-
re*, sive *ducere*, & aliud, *funus exequi*. Primum de illo dicebatur,
qui Exequias curavit, inque pompa ejus ductor præivit: alterum
de omnibus, qui comitando sequebantur. *Funus commovere* ap-
pellabant ejus de loco in locum translationem. *Iusta is fecit*, qui,
ut aiebant, *in sepulchro glebam objecit*, h. e. pulverem defuncto
tertium injecerat. In Rogo pariter, si *Festo* credamus, diversæ
voces locum obtinuerunt. Ait namque ad *Virgilium* Aeneid. III.
„ Apparatus mortuorum *Funus* dici solet: exstructio lignorum
„ *Rogus*: subjectio ignis *Pyra* crematio cadaveris *Bustum*: locus
„ *Ustrina*: operis constructio *Sepulchrum*: Nomen inscriptum *Mo-
„ nimentum*. „ Hæc tamen sæpe synonyme sumta sunt.

VII.

In ipsis Exequiis ordinariis, quas *Cicero* celebritatem supre-
mæ diei esse prædicaverat, post eum, qui *Funus fecit*, ac *duxit*,
anteibant *Præfica*, i. e. Fœminæ ad plorandum conductæ: quæ,
juncto tibiarum, ac tibicinum lugubri sono, *Nanias* lamentando
decantabant. His defuncti laudes, & varia, quæ consolationi
familiæ apta sunt visa, continebantur, sæpe vero tam frivola,
ut, quisquis inepta proferret, aut scriberet, *nanias cantare* pro-
verbio diceretur. Quædam porro mulierum istarum, cum nulla
penitus tristitiâ essent, immo lætarentur de mercede, vel præ-
mio, scenam tamen extremi doloris arte subdola, usuque longo,
sic mentiri didicerant, ut etiam veras lachrymas oculis exprime-
rent. Has insequiebantur Propinqui omnes. „ Nam semper
„ (ut habet *Plinius* Libr. XXXV. c. 2.) defuncto aliquo, totus
„ aderat Familiæ ejus, qui unquam fuerat, populus. „ Junge-
bantur Amici, necessarii, ac familiares, peculiariter invitati.
Cientes, ac servos non defuisse, facile cogitabis.

VIII.

Hi omnes, cum primis Filii, ac filix, *Præficarum* exemplo,
tam vultu, quam gestu, luctum exprimebant: vellebant crines,
quibus passis erant mulieres, uti & pedibus nudis: quandoque
lacerabant & vestes. Viri pullo, atroque habitu erant, mulie-
res albo. Ubi addere libet *Plutarchi* locum Quæstion. Romanar.
Problem. 27. „ Cur (interrogat) mulieres in luctu vestes, &
„ vittas albas gestant? An exemplo Magorum - - an vero,
„ quia, cum mortui alba veste sint operti, similis in cognatis ve-
„ stis requiritur? Hujusmodi veste mortuos induunt, cum album
„ colorem animæ indere non valeant: etsi summopere cupiant,

IX.

„ eam, vitæ cursum emensam, puram, splendidamque appare-
 „ re. An etiam, quia decet, omnia, quæ ad luctum adhiben-
 „ tur, esse admodum simplicia? Atqui id, quod colore quo-
 „ piam, sive nigro, sive cæruleo tingitur, simplex non est: co-
 „ lor enim aliquam infert mixtionem. Albus ergo tantum color
 „ mortuis convenit. Ait *Socrates*, in Argo ad luctum gestari ve-
 „ stes albas, aqua ablutas. „

X. In summis, ac publicis Funeribus, quæ a Munere Defun-
 cti nomen sortiebantur, ut *Senatoria*, *Censoria*, *Consularia*, *Impe-
 ratoria* dicerentur, pompa sic aucta est, ut prope Triumphalis
 evaderet. Deserebantur quippe Insignia Magistratus: gereban-
 tur Præmia, & coronæ, ac dona civitatum, olim eidem delata:
 Vexilla, & Spolia, hostibus erepta: tabulæ Urbium, & Natio-
 num devictarum. Cum primis autem Cæræ Majorum ordine lon-
 go prælatæ. Ducebantur & equi, jubis nonnihil præfectis. Li-
 cttores fascibus, Legiones hastis inversis comitabantur, Liberti
 capitibus velatis. Processio per amplissimas Urbis plateas duce-
 batur primum ad Rostra, sive Forum publicum, rostris navium
 exornatum, ubi fuit suggestus Oratorum publice declamantium:
 & ibi Laudatio funebris fiebat.

IX. Amplioribus ut supersedeam, neque tamen tibi rem subtra-
 ham, subjicio *Polybii* relationem prolixam nonnihil Libr. VI. c.
 51. qui excessum pompæ hujus, ne penitus ut vana damnetur,
 ab utilitate laudabilis exempli, Juvenibus præbiti, excusat.
 „ Quoties (ait ille de Romanis) aliquis vir illustris apud illos
 „ migravit de vita, is, cum funus effertur, præter reliquos ho-
 „ nores, quibus ornatur, in forum ad Rostra, ut vocant, solet
 „ efferri, stans interdum, ut sit omnibus conspicuus, rarius ja-
 „ cens. Ibi, populi totius corona circumstante, aut filius, si
 „ contingat filium ætate adultum ab eo esse relictum, atque ille
 „ præfens adsit, sin minus, e sanguine junctis aliquis Rostra con-
 „ scendit, defunctique laudes commemorat, & si qua, dum vi-
 „ veret, feliciter ab eo fuerint gesta. Unde evenit, ut Popu-
 „ lus rediens in memoriam anteaactorum, & ob oculos sibi ea po-
 „ nens, sic afficiatur, non illi duntaxat, qui gerendis rebus,
 „ quæ sunt narratæ, interfuerunt, sed ii etiam, qui plane alieni
 „ fuerunt, ut publicus videatur is luctus esse, non eorum pro-
 „ prius, ad quos Funus pertinet.

„ Deinde ubi cadaver sepelierunt, & iusta peregerunt, XII.
 „ Imaginem defuncti in celeberrima Ædium parte ponunt, li-
 „ gnea quadam ædícula circumtectam. Est autem hæc Imago
 „ vultus similitudo, quam accuratissime expressa, tum deforma-
 „ tione figuræ, tum & pigmentis. Has Imagines per solemnita-
 „ tates publicas aperiunt, & cum studio exornant. Cum au-
 „ tem illustris vir aliquis ex eadem Gente, vel Familia diem
 „ clausit ultimum, ad funeris elationem eas proferunt, & ut
 „ quam simillimæ sint defuncto, reliquum etiam corporis trun-
 „ cum adjiunt. Hæc porro Simulacra togas assumunt, si vir
 „ Consularis, aut Prætorius quis fuerit, prætextas: si Censo-
 „ rius, purpureas: si Triumphalis, aut simili honore functus,
 „ auro radiantem. Et hi quidem curru vecti procedunt. At
 „ fasces, & secures, & quæcunque alia Magistratus comitari
 „ solent insignia, ibi quoque præcedunt, pro honore, ac di-
 „ gnitate, quam quisque in Republica, dum viveret, obtinuit.

„ Ad Rostra ut ventum est, ordine omnes sellis insident XIII.
 „ eburneis: quo spectaculo nullum pulchrius Juvenis, veræ lau-
 „ dis, ac virtutis amans, queat intueri. Quis est enim, quem
 „ laudis cupido non invadat, cum Imagines Virorum, quos sua
 „ virtus fecit insignes, velut vivas omnes spectet, ac spirantes?
 „ Cæterum qui mox sepeliendum laudat, absoluta hujus lauda-
 „ tione, ad alios orationem conferens, ab maximo natu omnium,
 „ qui adsunt, orditur, & decora singulorum, ac res gestas
 „ commemorat. Atque hoc modo bonorum præstanti laude,
 „ ac fama, subinde renovata, eorum gloria fit immortalis: No-
 „ men autem præclare olim de patria meritorum, vulgo inno-
 „ tescens, ad posteritatis memoriam propagatur. Et, quod
 „ longe maximum, Juventus ad omnia ferenda excitatur: quo
 „ tandem illam adipiscatur gloriam, quæ bonos comitari solet.,

„ PUBL. Grates tibi pro hoc excerpto. Ad recte enim XIV.
 „ piendum ex Historia veteri eximie juvat, non solum, quid ge-
 „ stum sit, cognoscere, & acquiescere nudæ curiositati: verum
 „ etiam quo fine sit factum, indagare, ac studiose attendere, ut
 „ inde prudentia nascatur. *Polybius* ex veteri canone, quo vanitas,
 „ & ambitio omnis, nonnullas rationes quærunt, per quas
 „ aliqua saltem sui parte prodesse videantur, & excusari mereantur,
 „ cum vitia omnia præferre studeant larvam virtutis, multa

jactavit de meritis Majorum, in exemplum Nepotum hoc pacto quasi mira cum prudentia, vique, & energia, & motu Juventutis propositis. Scit vero mundus, teste hiltoria veteri omni, quibus viis, profecto derestatione potius, quam imitatione dignis, plurimi apud Quirites magni Viri grassati fuerint ad summa munia Reipublicæ: ambitione videlicet, invidia, supplantatione, ac oppressione aliorum, tyrannide, civilibus bellis. Quodsi e laudationibus funebribus eorum, hæ scoriæ criminum detractæ fuissent, quam paxillum boni, Juvenibus, virtutis veræ cupidis, & amantibus, in æmulationis exemplum remansisset? Sic habent Laudes humanæ: sic Eloquentia plerumque peccat: sic sceleri fucum inducit: sic infinitis insipientium animis imponit. Veræ Virtuti aternitas debetur, ac Gloria: fucata ignominia, & oblivio perpetua.

DIALOGUS IV.

De Ornatu Rogi, ritu combustionis,
Sepulchris, & Monumentis.

TULLIUS.

I. **C**orpora pro libitu cujuslibet vel humata, vel cremata fuisse, supra jam dixeram. Primum liquido testantur nonnullæ apud *Gruterum* Inscriptiones, in quibus diserte legitur: *Corpus integrum conditum sarcophago*. Utrumlibet autem fieret, hæc tria prætermittere nefas erat. I. Staterem imponere ori, tanquam naulum, Charonti pro transvectione pendendum. II. Sitis apud inferos prævertendæ causa, defuncto frigidam aut infundere, aut a Plutone exorare. III. Optare terram levem, ne nimio pondere gemeret: quam in rem Ceres implorata fuit. Sed ab lepidis hisce ad Rogi stolidum luxum transeamus.

II. Erigebatur is in formam Aræ quadratæ, humilis in privatis, atque communibus funeribus, ut ferebant voluntas, & facultas de-

defuncti. Divitum Rogi celsiores erant, atque ornatiores: Summorum Virorum, cum primis Principum, & Imperatorum, tertium, quantumque substructi, turrium speciem referebant. Componebant Rogum simplicem trabes lignorum, quæ facillime ignem caperent, multo stramini superpositæ: celsioris molis infimam partem hæc ligna constituebant. Rudes primum trabes adhibitæ: crescente vero ambitione divitum familiarum, ascia dedolatæ, atque politæ, insuper etiam pingebantur. Quod *Plinius*, quemadmodum in triremibus, ubi navigantes toties vitæ periculum adveniunt, ita & in Rogis, hoc laconismo carpebat Libr. XXXV. c. 7. *Quoniam & pericula expingimus, ne quis miretur, & Rogos pingi.* Hæc autem inanis profusio sumtuum lege XII. Tabularum inhibita fuit.

Substructiones altiores, quarum latitudo semper decrevit, floribus, aromatibus, velis, intextis auro stragulis, portis, fornicibus immo & Signis eburneis, ac Statuis, atque Tropheis, ad splendorem illustrabantur: ubi gradus, per quos ascendebatur, deesse non poterant. Injiciebantur eisdem vestes, ac vasa pretiosa, item Arma, defuncto maxime dilecta. Pecora etiam quandoque varia mactata, atque dissecta, hanc struem funestam augebant. Apud juvenes idem factum Aves, & canes, quibus delectabantur, subire debuerant. Nec desunt exempla Maritorum, Uxorum, Servorum, qui crudeli amoris excessu, aut rogum sponte insilirent, aut ferro in viscera adacto, eundem fumanti sanguine suo perluerent. Hoc tamen, apud barbaras gentes non infrequens, apud Romanos vix unquam acciderat. Quid, quod etiam ipsi Dii mortem Charorum celeriore permissam nonnunquam luere debuerant, multis in eos maledictis, ut in obitu *Germanici* Caesaris, palam jactatis, Templisque ex impatientia doloris lapidatis?

III.

Quoniam vero Corpora, humoribus plena, lente satis quandoque comburebantur, immo vi flammæ, ob reluctantiæ, ejiciebantur penitus: ventos rogabant stolidi, & implorabant, ut spirarent, ignemque succenderent vehementius, & alerent. Ita certe tradidit, aut finxit, somniavitque *Homerus* Il. XXIII. 193. ubi *Patrocli* exequias, ab *Achille* amico factas, prolixus decantavit. Habet enim in reliquis:

IV.

Tunc rursus alia cogitavit pedibus valens divus
Achilles.

Stans seorsum a *Pyra*, duos orabat Ventos,
Boream, ac Zephyrum, & promittebat Sacrificia pre-
tiosa,

Multa etiam libans aureo calice, supplicabat,
Ut venirent, ut citissime igne comburerent cadaver,
Lignumque festinarent ardere.

Quod pariter de Romanis insinarunt alii. Foetorem ardentium rerum perpetuo thure injecto, oleo quoque, & unguento infusis, cum primis vero Cupressi ramis, circum omnem Rogum decore fixis, aut in ferta dispositis, mitigare studebant. Hæc namque Arbor odorem fortissimum, nec ingratum, constanter a se emittit.

V. Rogum accendit Hæres, aut Propinquorum princeps, vel alius quisquam Vir honoratus, precibus requisitus. Qui tamen retrogrado gressu accessit, & averso vultu id fecit: cum ignis iste funestissimus haberetur, ac propterea liceret nemini, faces, torresve ex rogo surripere, aut igne ejusdem ligna quælibet alia in usum vitæ communem accendere. Quapropter *Valer. Maximus* L. IX. c. I. *Catilinam* ex eo vehementer detestatus est, quod, proprio & unico filio suo primi conjugii per toxicum necato, ex ardenti rogo ejusdem *Maritalem* facem accenderit, eodem vesperi *Aurelie Orestilla* nuptiis conjunctus. Fœminæ autem, scilicet Matres, Uxores, Filia, ob nimiam animi teneritudinem, luctusque excessum, ab hoc funestissimo Rogi succendendi officio immunes esse permittebantur. Quamdiu hic arsit, resonabant Præficarum Nœniæ, planctusque tiliarum, mixto Propinquorum, & Agnatorum lamento, Populusque universus circum constitit, mœrens, lugensque, oculis aut humi defixis, vel ad se mutuo, sive retrorsum conversis.

VI. Consumto cum *Lectica* sua, totaque *Pyra*, cadavere, quod altissimo loco steterat, fiebat *Offilegium*, i. e. Ossa, quæ necdum plene combusta erant, cum proxime accumbentium cinerum parte, studiose a Propinquis exquirebantur, domum deportanda, *Urnisque* includenda, postquam liquoribus suaveolentibus, ac melle, diluta fuissent. Erant, qui corpora defunctorum, propter ossa,

&

& cineres internoscendos, telæ Amiantinæ, scilicet ex Asbesto factæ, involuta fuisse crediderint: quæ flammis non absumitur, sed iisdem, dum immunda est, purgatur. Verumtamen cum Lapis iste obscuri viroris, qui veluti mera in fila duci potest, rarus admodum existat: multum dederis, quando ejusmodi linteamina Regibus, aut Imperatoribus indulseris. Postremum, antequam a Rogo discederetur, fuit mœstissima, & ultima defuncti *salutatio* publica, qua eidem supremum vale dicebatur. Domi propinquis, amicis, portitoribus, Cœna funebris præbebatur, tam vero sæpe opipara, ut in lætitiâ hospites omnes plerumque solverentur: quod fieri ajebant, ut hæredibus fletus, luctusque nimius abstergeretur.

Ab Exequiis, & Rogo, propagatus est honor Defunctorum VII. ad *Sepulchra*, & *Monumenta*: quorum variæ species, ac formæ, sicut & Nomina fuerunt. Primum, quod notes est, *Sepulchra* semper subterranea fuisse: *Monumenta* vero, quæ etiam *Cenotaphia*, vel *Memoriæ* dicebantur, erecta fuisse, aut super *Sepulchra*, si mortuus ibi quieverit saltem suis cineribus, vel eo absente, semper super terram exstructa, omnium oculis exposita fuisse, addito non infrequenter: hic *cubat*, hic *quiescit*: licet nihil cadaveris ibi esset. *Monumenta* sibi ipsi quisque parare poterat: id, quod factum esse, plerumque in Lapidibus indicant hæ voces, aut literæ: *De suo fecit: V. ivus F. ecit: H. oc V. ivus S. ibi F. ecit M. onumentum.* Dolens namque conquestus est *Plinius* junior Epist. L. VI. 10. „Tam „rara in amicitiâ fides, tam parata oblivio mortuorum, ut ipsi nobis debeamus etiam Conditoria exstruere, omniaque hæredum „officia præsumere.,,

Sepulchra quod attinet, ibidem non sola Corpora integra humanata jacuerant: sed crematorum quoque ossa, cineresque condebantur. Immo peregre mortuorum solæ quandoque vestes, vel Arma, memoriæ causâ, reponi consueverant. Quædam *Sepulchra Privata* fuerunt, quæ quisquam uni sibi, aut Uxori simul struxit, excluso hærede: alia *Communia* toti Familiæ Conditoris: alia *Hereditaria* universæ Genti, ex qua quis erat, licet in ea Stirpes plures, Familiæ plurimæ forent. Hæc postrema dicebantur *Hypogæa*, & grandia fuere cubilia subterranea concamerata, in quæ gradibus descendebatur, fornicibus, & ambulacris ita discreta, ut unaquæque Stirps ejusdem Gentis peculiarem cellam suam obtineret.

neret. Habebant portas, & scalas, cumprimis *Columbaria*, exinde dicta, quod, sicut pro Columbibus ex omni parte fiunt foramina, ita & hic per integra murorum latera, ordine iusto, & concinno, cellulæ excavatæ, & arcuatæ, dispositæ essent pro Vasis, Ollis, au-
Urnis cinerariis imponendis, inscripto ejus nomine, cujus reliquæ inessent.

IX. Divites porro suis in *Hypogeis*, & *Columbariis* modo dictis, omni anaglyphorum, & imaginum genere, ac pretio exornandis, adeo profusi fuerunt, ut eadem ipsis quandoque Deorum Templis æmula viderentur. *Urna* æneæ, marmoreæ, lapideæ, vel testaceæ fiebant, quarum, in Italia cumprimis, ingens copia servatur, ac fere quotidie adhuc e terra eruitur, formamque earum admodum, & mire variam ostendit: quam celeberr. *Montfalconius* Antiquitat. Tom. V. exactissimis imaginibus multas per tabulas oculo curioso subjecit. Ego porro in his, quorum nihil, extra Rogos, Nomi ostendunt, ultra non moror.

X. Hoc solummodo addere libet, indemnitati *Sepulchrorum*, quæ & *Ara* vocabantur, severis legibus, dirisque illorum, qui ea condiderant, imprecationibus cautum fuisse, ne defunctorum quies æterna, aut honor eorum postumus violaretur. *Si quis hanc Aram læserit* (scribebant) *habeat Genium iratum Populi Romani, & Numina Divorum.* Item:

Læseris hunc tumulum si quisquis, in tartara pergas,
 Atque expers tumuli læseris hunc tumulum

Rursum alibi: *si quis Myrtalem* (nempe fœminam ibi sepultam) *loco moverit, solvat fisco denaria bis mille quingenta.*

XI. Ejusmodi acribus formulis maxime opus erat, quia *Sepulchra* plerumque juxta vias publicas erant, ut nimirum Elogia defunctorum tanto frequentius in oculis hominum, pro illorum gloria versarentur. Unde tam frequentes Marmorum formulæ: *Sta Viator: Aspice Viator; Cave Viator &c.* Cum porro has vias omne genus hominum terreret, omne similiter petulantia genus, atque audacia, immo malitia, hæud immerito metuebatur. Timebantur & fures: quoniam permulti unacum cadavere, vel cineribus, condebant pariter

ter pecuniam suam, & monilia, item vasa pretiosa, veluti sub custodia Manium, inque Loco, Religione sacro. Maxime formidabantur Magi, qui calvarias, & ossa mortuorum, ad veneficia sua, jam tunc, ut hodie, adhibebant.

Quam tu mihi multa breviter colligis: e quibus tamen omnibus, præter superstitiones fere perpetuas, & ambitus, arque jactantiæ luculenta indicia, id, quod pium erat, vix tenui umbra deprehendas. Verumtamen ab homine, cui cœlestes radii mentem, pectusque non imbuunt, quid nisi suæ vanitatis ostentationem omni ex parte expectes? XII.

DIALOGUS V.

De ritu Consecrationis Augustæ.

TULLIUS.

IN describendo Consecrationis Augustæ Ritu omnes fere *Herodiani* facem sequuntur: qui tertio Sæculo nonnullorum Imperatorum Vitas græco sermone describens, L. IV. c. 2. de eodem longa verba fecit. Dicebatur *Consecratio* græco nomine *Apotheosis*, & initium Romæ cepit mox a *Romulo* Conditore Urbis, primoque Rege. Hic namque, dum Nonis Quincilibus ad Capream paludem exercitum lustraret, coorta subito ingenti tempestate, ex omnium conspectu subtractus fuit. Alia vero, ac certiori narratione traditum est, eum, ob invisam potentiam, ac severitatem, odiis diu latentibus, hac opportunitate manibus Patrum in frustra minutissima discerptum, clamque per partes asportatum fuisse. Suspicionem autem in populo, qui maximo in eum affectu erat, coorta, juxta *Lactantium* L. I. c. 15. „Proclus est „subornatus, ut renunciaret plebi, vidisse se Regem humano habitu augustiorem, eumque mandasse, ut sibi Delubrum fieret: se „Deum esse, & *Quirinum* vocari. Quo facto & ipsi Populo per-

M

„sua-

„suavit, Romulum ad Deos abiisse, & Senatum suspicione Regiæ
„cædis liberavit.“

II. Primus pariter Liberæ Reipublicæ convulsor, & Augustæ, atque Monarchicæ Potestatis Fundator, viginti tribus vulneribus crudeliter in Senatu confossus, fati cruenti solatium, & quodammodo præmium tulit honorem Divinum, imaginatione Populi, dum in Comete, inter Ludos publicos, ejusdem honoribus ab *Augusto* factos, apparente, anima *Julii Casaris* e cælo radiare crederetur. *Augustus* deinde, qui Majestatem Imperatoriam primus in Augen deduxit, *Numerii Attici* Prætoris, ad hoc mendacium a *Livia* coemti, testimonio, ac jurejurando, quod animam ejus in cælum subvectam vidisset, Deorum numerum auxit. Hæc erant incunabula Consecrationis apud Romanos: unde tam veri Dii, quam vera ipsa fuerant, prodiverunt.

III. Interveniebat in Consecratione *Augusta* Senatus consultum: quod & Scriptorum, & Numorum testimonio liquet. Unde *Cl. Harduinus*, alia inter argumenta, in *Plinio* suo Tom. II. p. 736. not. 18. conficere voluit, Imperatores fuisse Senatui subjectos: cum non consecret, aut inter Divos reponat, nisi Potestas, eo superior, qui consecratur. Sic ille: advertens insuper, propterea nullos Græciæ, Syriæ, vel Ægypti Reges consecratos reperiri, quoniam ipso jure Natalium Divi erant post mortem. Quod indicat vox ΘΕΟΣ, aliquando Numis eorum adscripta, nihil vero denotans aliud, nisi quod nos innuimus, de defuncto Imperatore, aut Rege, scribentes, *Gloriosæ memoriæ*. Apud Romanos, ait, Imperatorem consecrare, non erat, illum facere Deum, sed omnia ejus Acta rata habere, & publica auctoritate confirmare. Belle hoc pacto excusaretur delirium idololatriæ, nisi in Scriptores omnes pugnaret, quibus non pariter, ut ausus est *Harduinus*, ceteri fidem omnem renunciant. Horum perpetuo asserto augustis consecratis erigebantur Tempia, & Sacerdotes dabantur; quod sane novi Dei erat.

IV. Si deinde consecrare Imperatorem aliud non fuerit, nisi Acta ejusdem rata habere: quomodo apud augustas consecratis hoc tuebitur Vir Clarissimus, quarum utique non fuit, Acta publica edere? Senatus itaque Consultum interveniens Consecrationi respectu Imperatorum nil aliud erat, quam executio ejus, quod illi præceperant, aut subinde in speciem rogaverant, precibus, ut

solent Principes, armatis. Nec enim ullo, quod sciam, constat exemplo, Senatum unquam esse renisum, vel Deum factum non esse, quem Imperator consecratum voluerat. Populi vero intuitu hoc Senatus Consultum erat mera promulgatio facultatis, consecrato Divinum honorem impendendi: quemadmodum hodie pariter multa, quæ jubet, aut prohibet Princeps, edicto Magistratum in populum vulgantur.

Si secus foret, & Consecratio augusta mere, pleneque ab auctoritate Senatus pependisset, qua fiducia *Plinius*, ut alia omnia testimonia mittam, ita in cæteris ad Trajanum suum publice declamasset c. II. „Dicavit cælo Tiberius Augustum, sed ut Majestatis nomen induceret: Claudium Nero, sed ut irrideret: Vespasianum Titus, Domitianus Titum, sed ille, ut Dei filius, hic, ut frater videretur. Tu fideribus Patrem intulisti (scilicet *Nervam*) non ad metum civium, non ad contumeliam Numinum, non in honorem tuum, sed quia Deum credis., PUBL. Illustre profecto in rem præsentem hoc testimonium videtur: quo & singulæ Consecrationes diserte ab Imperatoribus, non a Senatu, factæ asseruntur: simul vero Apotheosis ipsa ex additis motivis ejus argute suggillatur.

V.

TULL. Quod stolidæ plebi summa Religio fuit, prudentioribus jam tunc risus erat, ac jocus. *Alexandro M.* per epistolam ab Urbibus Græciæ postulante, ut se Deum facerent, quædam, ut refert *Ælianus Variar.* L. II. c. 19. metu adactæ, quædam commodi sui specie invitata, assenserunt stultæ petitioni. *Lacedæmonii* autem hoc sarcasmo se expediebant: *Quoniam Alexander vult esse Deus, esto Deus.* Sic & *Manilius* in *Astronomico* suo L. IV. v. 948: jocando magis, quam prædicando, de suo tempore cecinit:

VI.

Jam facit ipse Deos, mittitque ad Sidera Numen,
Majus & *Augusto* crescit sub Principe Cælum.

Nec alio, si rem rite expendamus, fuisse sensu *Virgilium* credamus, *Georgicor.* I. v. 24. canentem:

Tu quoque, quem mox quæ sint habitura Deorum
Concilia, incertum est.

Juvenalis pariter Satyr. VI. Imperatores *Rivales Deorum* dixit: ac de unius Consecratione loquens, *Descendere*, ait, *jussit in Cælum*, utrumque irridendo juxta veterem Scholiasten: ad Cælum namque ascenditur, descenditur vero ad inferos.

VII. Ut porro ad Ritus Consecrationis accedamus, prænotabis, eam sic actam fuisse: Primum quidem, ut omnibus manifeste liqueret, ex homine mortali Deum factum esse. Quapropter consecrandus Imperator, etiamsi pridem, aut alibi locorum defunctus fuerit, sic efferebatur, ac si funus ejus præsens adesset, licet pompa multum augustiori. Deinde, ut ad cultum novi Dei non solum ea, quæ tunc erat, sed etiam, quantum fieri poterat, antiqua Roma omnis conflueret. Quæ duo capita fontem, causamque Rituum facile pandent. Hos vero ex *Rosino* Antiquit. L. III. c. 18. col. 473. sqq. transcribo: qui eos cum primis ex *Herodiano*, & *Golzio*, atque *Onuphrio Parvino* exceptit. Prima tamen *Herodiani* verba exceptionem patiuntur, dum scribebat: „Mos est Romanis consecrare Imperatores, qui superstibus Filiis successoribus moriuntur: quique eo honore sunt affecti, relati dicuntur inter Divos., Nam certissimum est, complures Imperatorum, quales v. c. *Commodus*, *Helvius Pertinax*, *L. Verus* fuerant, Deorum numero additos esse, quamvis Filios non reliquerint. His præmissis, Ritus ita fere habebant.

VIII. Tota tunc Urbe lætus erat quidam, feste celebritati, cultique commixtus. Imperator consecrandus, quasi mox defunctus, ritu solito, maxima vero cum pompa efferebatur. Ceream quippe Imaginem, ei simillimam, fingebant, super lectum eburneum, & sublimem positam, vestibis aureis instratam: quam in vestibulo Palatinæ Domus collocabant. Hæc porro Imago, ad ægroti speciem composita, vultu pallido recumbebat. Circum lectum utrinque magnam partem diei sedebant, ad lævam quidem Senatus omnis vestibis atris: a dextris Matronæ omnium illustrissimæ, nullo cultu, sed vestibis albis exilibus mœrentium habitum referentes. Et hæc septem diebus ita fiebant, Medicis quotidie ad lectum accedentibus, inspectumque ægrum se deterius habere subinde pronnçantibus. Dum tandem obiisse jam dictus esset, lætissimi Juvenes tam Senatorii Ordinis, quam Equestris, thalamum honorarium humeris attollentes, vetus in Forum detulerunt, ubi Magistratus imperium deponere consueverant.

Hoc in foro exstructum erat ligneum tribunal, marmorea tamen specie pictum, imposita æde pulchra, columnis undique tra-beata, & pervia, ebore, auroque fulgida: sub qua Lectus novus paratus aderat, stragulis purpureis, auroque intextis pretiosus, & mille anaglyphis, sculpsisque omnis generis animalium, pisciumque capitibus decorus. Utroque ex latere sedilia erant, scalarum in formam gradatim structa: in quibus hinc puerorum nobilissimorum patritiorum, inde Virginum illustrium chorus, alternis modulis, hymnos, ac pœana, laudesque defuncti, lamentabili tamen carmine, concinuerunt. Interea sub hoc pegmate Imago Augusta triumphali ritu collocata, rursus quievit, ephebo elegantissimo muscas a facie Principis abigente. Nania finita, processio ulterior Martium in Campum instituebatur. Vero autem simillimum est, cum hoc in foro etiam Rostra existerent, hic quoque Laudationem funebrem, vel ab ipso Imperatore, vel Caesarum aliquo, vel alio substituto claro illustrique Oratore, declamatum esse. Sub qua Senatores, pro argumenti modo, plauserunt, aut ingemuerunt. Commota vero lectica, sive ficto, sive vero dolore, omnes vehementer lamentati esse, scribuntur.

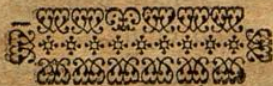
Processionis ordo hic erat: Primum anteferebantur, aut etiam curribus inuenta sunt Simulacra splendidissima omnium veterum Romanorum illustrium, qui unquam ab ipso *Romulo* usque *illuc*, *Muniis*, *Factisque* insignibus, vel *Triumphis* inclaruerant. Sequebantur *Provinciarum*, ac *Nationum* omnium, Romano Imperio subditarum, vivæ quodammodo *Imagines*, cum *vestibus*, ac *Signis*, cuilibet propriis. Tum varia minorum in Urbe Magistratum genera, item *Lictorum*, ac *Præconum* turmæ succedebant. Has exceperunt *ingentia Peditum*, *Equitumque* agmina, certatores equi, currus agiles, & quidquid fuerat amplissimi, magnificique, ab omnibus *Ordinibus*, ac *Provinciis* profuse conlati apparatus, ad *Ludos*, ac *Parentationem* solemnissime instruendam. Deinde *majorum* inter *Magistratum*, ac *Senatorum*, præeuntium, & *insequentium* longam seriem, sub *tubarum*, *tibiarumque* clangore, & *adlucente* *lychnorum* copia, *imago* consecrandi *Principis*, pretiosa in *lectica*, *humeris* equitum *sublimis* ferebatur, *stipante* *Aula*, & *succedente* *Populo* quasi *universo*, *Legionibus* demum *nonnullis* *chorum* *claudentibus*.

XI. Rogi magnificentiam quis describat? Combustioni quidem lignis, ac stramine, interius aptatus erat: exterius vero ad elegantiam ejus, ac splendorem procurandum, se tam Ars, quam Opulentia omnis exhaustisse videbantur. Nulla quippe Gens, nulla Civitas insignior erat, quæ non in Principis, novique Dei mox futuri hanc pompam opulentissima munera certatim submiserit. Omnia igitur stautis, coronis, stragulis aureis, gemmis, ac monilibus, ab imo ad summum, per omnes altissimæ Pyræ substructiones radiabant. Sertorum, ac palmarum ornatus perpetuus fuit. Thuris, & aromatum injectorum infinitus quasi numerus. Per angulos omnes erigebantur Trophea: apicem Quadriga triumphalis exornavit. Quæ cum omnia flammis duntaxat, mox absumenda, pararentur, vivum erant humanæ vanitatis theatrum. Poterat hoc spectaculo quasi exhibitus videri contemptus omnium rerum terrenarum præ Cælo, si is, cui tanta fiebant, non dico vere Deus, sed vere beatus evasisset: a quo tamen eundem infidelitas exclusit.

XII. Antequam ignis Rogo subjiceretur, Imagini defuncti tam Imperator, quam Propinqui, & Agnati, suprema oscula figebant. Facto deinde publico omnium confessu, fiebant Ludi funebres: dum Equitatus omnis, certa lege, motuque, ac numero pyrrichio, circum pyram in orbem decurreret, Peditatus quoque militum saltus ad numerum faceret, & currus pariter, quibus insidebant, qui simulacra Quiritum veterum gestabant, composito, decentique ordine circumagerentur. Post hæc demum Imperator, arrepta fatali face, Rogum primus accendit: mox & Senatores, Magistratus, ac Populus, omni ex parte ignem subjecerunt, nequam vero, ut alio in funere, aversis vultibus, sed fixis in Rogum oculis, quoniam Ara novi Dei erat, unde nihil non salutare sperabatur. Confurgente autem jam flamma, & inferiores Pyræ contignationes undique lambente, ex apice supremo, quem fumus circumdabat, Aquila viva emittebatur: quæ, veluti nubibus circumsepta, famulis alis animam in cælos efferre, choroque Deorum inferre, ingenti cum delirio existimata fuit. Quo facto, Defunctus jam Numen erat, thusque, & victimas, Aras, ac Tempia, & Sacerdotes proprios accepit.

PUBL. Quanta simulatione homines falluntur, & fallunt! Quos aut irridebant viventes, aut execrabantur, vel plane occiderunt, eos defunctos adorarunt. Hinc patet infirmitas cordis in turbine multitudinis. Quotusquisque est, qui non eat, quo plurimi? TULL. Ire contra torrentem, in quo quis deprehenditur, humanæ fortitudinis non est, sed Virtutis ex alto sustentantis. Nec etiam de quoquam unus omnium est sensus: uti nemo tam bonus, qui nulli malus, neque tam malus est aliquis, ut nulli bonus videatur, aut sit. Cumprimis ille, cui pro potestate, ut libet, sunt manus plenæ irarum, vel alibi gratiarum, tantis fere gratus est, quantis invisus. Quod ergo multi, & maxime Populi integri, simul agunt, pars quidem simulat, pars contra serio agit. XIII.

Tu jam ad Numos te compara intuendos, & explorandos: quorum in hac ultima Parte quinque supra triginta tibi pinxi, sub duo solummodo Capita revocatos. Primum eos complectetur, in quibus Consecrationis Augustæ Symbola, & lemmata comparent. Alterum Numos referet, quos antecedentibus Imperatoribus, Memoriam restituendæ causa, posteriores Augusti, cum Divorum elogio, non infrequenter signarunt. Multi sunt hi postremi, quinimmo plurimi, sed adeo parum imaginibus, & epigraphis discreti, ut, qui paucos earum viderit, omnes prope cæteros intelligat. XIV.

DIALOGUS VI.

Numi Julii Cæsaris, & Augusti Divorum.

PUBLIUS.

- I. **S**unt mihi Numi duo ærei magni, quorum neutrum pinxisti, consimiles ambo, in Adversa cum capite laureato, ac titulo: DIVOS JULIUS: in Aversa cum capite nudo, ac nomine: CÆSAR DIVI F. *ilius*. Primus vero tuæ Tabulæ I. TAB. I. N. I. Numus in Adversa redhibet Caput laureatum, imposita Stella crinita, absque nomine: quod in Aversa intra Sertum laureum sic habet: DIVOS JULIUS. Cur non *Divus*? TULL. Pictum a me Numum protulit *Aneas Vicus* ære Augusti 49. quem, uti & superiores tuos, retulit quoque *Argelatus* p. 8. semper tamen *Divus* posuit. Cl. *Harduinus* in *Plinio* suo Tom. I. p. 401. not. 36. agnoscit, scriptum in quibusdam Numis *Divos*: quoniam vero in casu nominandi sic latine non dicitur, hac voce resoluta, sic ipse legit; *Divus J. unctus V. veneri O. orbis S. idus JULIUS. Veneri*, tanquam Genetrici: quia Gens *Julia* originem suam repetiit a *Julio Ascanio*, filio *Aeneæ*, quem *Anchises* ex *Venere* genuisse fingebatur.
- II. Huic expositioni, quam equidem hoc ænigmate absconditam fuisse non reor, favere tamen posset, quod *Ovidius* *Metam. L. XV. fab. ult. cecinit*, *Jovem, occiso Cæsare, Veneri sic loquentem inducens*:

Hanc animam interea, cæso de corpore raptam
 Fac *ſubar*, ut semper Capitolia nostra, forumque
Divus ab excelsa prospectet *ſulius* æde.

Item ea, quæ postea *Venerem* egisse subjunxit, modum *Apotheosis* exponens:

Cæsaris eripuit membris, nec in aera solvi
Passa recentem animam, coelestibus intulit Aftris,
Dumque tulit, Lumen capere, atque ignescere sen-
fit,

Emisitque simul, simul altius evolat illa,
Flammiferumque trahens spatioso limite crinem,
Stella micat.

Ita confinxit *Naso* e publico vulgi delirio. Scripsit enim *Suetonius* de *Cæsare* cap. ult. „Periit sexto & quinquagesimo aetatis anno: „atque in Deorum numerum relatus est, non ore modo decernentium, sed & persuasione vulgi. Siquidem *Ludis*, quos primo „consecratos ei *Hæres Augustus* edebat, *Stella crinita* per septem „dies continuos fulsit, exoriens circa undecimam horam. Credi- „tumque est, Animam esse *Cæsaris* in cælum recepti: & hac de „causa simulacro ejus in vertice additur *Stella*..

PUBL. Nihil adeo varium, ac mutabile, quam *Vulgus*.
Hodie occisum, cras rapuit ad *Aram*. TULL. Amavit *Populus*
Cæsarem: Occisores ejus paucos privatum odium, immo verius,
cum omnes ab ipso beneficiis ornati fuissent, Libertatis patriæ
conservandæ studium: in ejus necem armavit. Ideo perpetrata
cæde, incluserunt se *Capitolio*, non ante prodeuntes, quam deli-
cti veniam, publice sibi quorundam suasu factam, intellexissent.
Sed *M. Antonio* ad rogum *Cæsaris* perorante, ejusque capite, cera
sic efformato, ut vulnera recepta in eo apparerent, togaque illius
cruenta in altum sublatis, revixit, immo sic recruduit amor *Popu-
li* in eum, ut *Sicarii* ejus ingenti cum tumultu quærerentur ad necem,
& ægerrime tunc quidem effugerent, postea tamen omnes
interirent.

PUBL. Numus alter græcus in *Adversa* Caput habet in co-
ona radiante, qualis *Divum* decet, cum epigraphæ: Λ. ΙΟΥΛΙΟΣ
ΚΑΙΣΑΡ ΘΕΟΣ: i. e. C. *ajus JULIUS CÆSAR DEUS*. In *Aver-
sa* comparet *Luna* crescens, ac desuper *stella crinita*. Infra lego:
ΣΕΒΑΣΤΟΣ: i. e. *AUGUSTUS*. Rectene omnia? TULL. Opti-
me. Hujus, aut alterius potius consimilis *Numi* *Aversam* attulit

Patinus Impp. p. 33. & ait, Lunam falcata, cum *Cæsaris* Astro, ab ignota quapiam Urbe græca signatam fuisse *Augusto*, ut cum in Patre, a quo adoptatus erat, eademque fidelia Patrem quoque in ipso honoraret.

V. Aptius vero in rem loquitur *Festus* ad *Virgil.* *Æneid.* V. v. 681. qui sic habet de *Augusto*:

- - - - geminas cui tempora flammæ
Læta vomunt, Patriumque aperitur vertice
Sidus.

Ad hoc *Servius* inquit: „*Apparet Sidus in vertice*, h. e. super galileam. Nam ex quo tempore per diem stella visa est, dum sacrificaretur *Veneri* Genetrici, & Ludi funebres *Cæsari* exhiberentur, ac per triduum stella apparuit in Septentrione: id *Sidus Cæsaris* putatum est, persuadente *Augusto*. Et ideo *Augustus* omnibus statuis, quas ob Divinitatem *Cæsari* posuit, hanc Stellam adjecit. Ipse vero in honorem Patris stellam in galea cœpit habere depictam.

VI. Consonat his *Plinius* L. II. c. 25. ajens. „*Cometes* in uno totius orbis loco colitur in templo Romæ, admodum faustus Divo *Augusto* judicatus ab ipso: qui, incipiente eo, apparuit ludis, quos faciebat *Veneri* Genetrici, non multo post obitum Patris *Cæsaris*, in Collegio ab eo instituto: Namque his verbis id gaudium prodidit. (Iis ipsis Ludorum meorum diebus *Sidus* crinitum per septem dies in regione cœli, quæ sub Septentrionibus est, conspectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei, clarumque, & omnibus e terris conspicuum fuit. Eo sidere significari *Vulgus* credidit *Cæsaris* Animam, inter Deorum immortalium Numina receptam. Quo nomine id Insigne Simulacro Capitis ejus, quod mox in Foro consecravimus, adjectum est.) Hæc ille in publicum, interiore gaudio, sibi illum natum, sequens in eo nasci, interpretatus est. Et si verum fatemur, salutare id terris fuit.

VII. PUBL. Abunde jam teneo Stellæ rationem, non solum in anterioribus, verum etiam in subsequens duobus Numis.
Quorum

Quorum prior in Averſa nihil monſtrat, niſi Cometam grandem, TAB. I.
 ſupremo radio flammante. Supra, infraque ſcribitur: DIVI JU- N. III.
 LI: ſcilicet Aſtrum. TULL. Intercedit iterum huic leſioni Cl.
Harduinus, negans, nomina propria gignendi caſu apud Latino-
 rum Numos unquam ſcripta fuiſſe. Quare, juxta interpretatio-
 nem ſuam, ſupra jam ad Numum I. allatam, hic pariter legen-
 dum cenſet: D. ivus J. unctus V. eneri I. mperator JULI. us. PUBL. N. IV.
 Numus poſterior Templum ſiſtit hexaſtylon, ſive ſex columnarum,
 cum cupola rotunda, cui Stella inſidet: ſub eo eſt Statua Cæſaris
 in baſi, Auguris habitu, capite, ac corpore velato, dextra litum
 gerens, lava ſuſtinens haſtam. Circum lego: C. ajus CÆSAR
 PARENS PATRIÆ. Infra: Ex S. enatus C. onſulto.

TULL. Uterque hic Numus eſt apud *Golzium* in Cæſ. Tab. VIII.
 XVII. n. 3. & 8. qui deinde in Vita p. m. 159. ſic refert. „Ma-
 „gna pars Populi per totam noctem ad Rogum pernoctavere.
 „Poſteaque eo loco, quo Rogus fuerat in Roſtris, Aram Populus
 „poſuit: addita poſtea & ab *Antonio* columna XX. pedum exlapi-
 „de Numidico ſolida, cui inſcripſerat: *Parenti Patrie optime merito.*
 „Apud quam Populus aliquamdiu ſacrificare ipſi, tanquam Deo,
 „vota ſuſcipere, & controverſias etiam, concepto per Cæſarem
 „jurejurando, dirimere perſeveravit. Sed hæc Ara, cum Colu-
 „mna, haud multo poſt a *Dolabella* Conſule diſturbata, & ſolo
 „æquata eſt. - - - Pro ea Templum ipſi eodem fere lo-
 „co Auguſtus conſtituit &c.„ De Elogio ſic ratiocinatus eſt *Har-*
duinus in Plin. ſuo p. 393. not. 9. Aliud longe eſt *Parens*, aliud
Pater Patrie. Prior ille, cui Patria ſalutem, libertatem, incolumi-
 tatem acceptas refert, ut vitam Parenti Liberi. *Pater* dicitur, qui
 pro Patria, ut pro Liberis *Pater*, Sacra ſolemnia peragit ſtatis die-
 bus. Sic ruruſum ille opinatur ſingulariter, non vero probat.

PUBL. Sequuntur jam Numi *Auguſti*: quorum primus Capi- IX.
 te niter laureato, impoſita Stella, cum lemmate: DIVOS AU- TAB. I.
 GUST. us DIVI F. ilius. TULL. Exhibuit hunc Numum argen- N. V.
 teum Cl. *Harduinus* in Plin. Tab. VI. n. 16. & expoſuit Tom. I.
 p. 401. not. 36. vocem *Divos* ruruſum diſſecans, ac legens. D. i-
 vus J. unctus V. eneri O. rbis S. idus AUGUST. us DIVI F. ilius. In
 Adverſa circum Caput laureatum legitur: TI. berius CÆSAR DI-
 VI AUG. uſti F. ilius AUGUSTUS. Hæc Expoſitio, jam tertium
 a me allata, belle congrueret cum incomparabili Achate Sanctæ

Capellæ Parisinæ, ovalis formæ, & longitudine pedem Geometricum Viennensem probe adæquante, latitudine vero maxima decimum pollicem fere explente, atque *Augusti* Apotheosin exhibente: si supremæ partis ejus figuras accipere placeat ad *Montfalconii* sensum, qui hanc maximam Gemmam, qua est magnitudine, Antiquitat, Tom. V. Part. I. Tab. CXXVII. ad p. 154. evulgavit.

X.

Medium ibidem in summo tenet figura sedens capite radiante, ac velato, togata, cum sceptro: in qua ipse *Venerem* agnoscit. In sinu ejus, statura virili, situ autem transverso, recubat figura militaris, quam putavit *Æneam* filium hujus *Dæ*: qui *Augusto* a dextris adequitanti super *Pegasus*, quem *Cupido* freno ducit, orbem, i. e. Imperium, offert. Ad lævam aere libratur *Jul. Cesar* laureatus, prælato clypeo, forte illo, quem, ut *Virgilius* *Æneid.* VIII. prope finem confinxit, *Vulcanus* ad preces *Veneris* pro *Ænea* fabricaverat. In quo *res Italas*, *Romanorumque Triumphos*, haud *Vatum ignarus*, venturique *inscius ævi*, fecerat *Ignipotens*: ubi genus omne futura *Stirpis ab Ascanio*, pugnataque in ordine bella expresserat. Mediam, & infimam hujus Gemmæ partem, quæ familiam *Augusti*, item hostes devictos exhibent, non exequor, cum nihil huc conferant. Id solummodo commemoro, alios celebres Antiquarios ante *Montfalconium* aliter longe sensisse, & in figura media, quæ, si *Venus* esset, *Harduino* plurimum faveret, vel *Jovem*, vel ipsum *Augustum* contemplatos fuisse. Hæc interim ex occasione: nam Gemmæ, quæ semper admodum dubiæ interpretationis esse solent, nostri argumenti non sunt.

XI.

TAB. I.
N. VI.

PUBL. Numus sextus æreus medijs, ac meus, Caput refert radiatum, cum fulmine ante vultum, nota utique Divinitatis, quæ indicet, *Augustum* ad curiam, & Concilium *Jovis*, inque fulminis communionem admissum esse. Nam docuisti me Parte IV. ad Numum *Palladis*, creditum fuisse ab idololâtris, *Jovem* quidem habere fulmen princeps, ac fortissimum: complures vero, nisi omnes alios Deos, Deasque, pariter tenere fulmina, sed infirmiora. Epigraphæ hic est: DIVUS AUGUSTUS PATER. In *Aversa* sedet *Fœmina* velata, cum hasta, in cujus apice quasi liliam, nulla epigraphæ, præterquam S. C. adjecta. TULL. Forte hic *Livia* sedet, quæ *Augusti* conjugis Consecrationem procuravit, aut saltem urfit magnopere, coemto in hunc finem *Numerio Attico* Prætores, ut juraret, se Animam *Augusti* in astra subvectam jucunde contui-

tum

tum esse. Divo dicto, prima ipsa ejusdem Sacerdos thura ministravit.

PUBL. Qui hunc excipit, Numus græcus, rursus nitet capite radiato, cum Stella ante vultum. Epigraphe: ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΘΕΟΣ: i. e. AUGUSTUS DEUS. Sideris rationem ex anterioribus nosco: reliqua hujus Numi, cujus typum duntaxat gypseum absque Aversa teneo, me latent. TULL. Nec ego eundem alibi reperi: unde nec de Aversa, neque de Urbe, quæ hunc Numum signavit, hætenus mihi constat. PUBL. Octavus Numus æris medii, bellus & integer apud me existens, cum Capite nudo in Adversa, & nomine: DIVUS AUGUSTUS: in Aversa eundem laureatum, ac togatum, sedentem exhibet in sella curuli, oleæ ramum dextra extenta præferentem. Circum lego: CONSENSU SENAT. us ET EQU. *esfris* ORD. *inis* P. *opuli* Q. *ue* R. *o-* *mani*. Statuam *Augusti* hic me videre existimo. TULL. Recte vides. PUBL. Non multum absimilis est Numus nonus, ubi denuo confidet *Augustus*, in corona radiante, togatus, ad aram ardentem, cum patera, læva sustinens hastam. Epigraphe: AUGUSTO DEO. Vera hæc Dei forma est. Nam patera, & hasta, quæ vicem sceptri subit, propria Deorum insignia sunt. Ara cultus divini est index, non, quem impendat ipse, sed a devotis recipiat. TULL. Probe singula. Edidit hunc Numum *Æn. Vicus* ære Aug. 37. unacum sequenti ære 20. PUBL. Nihil is nisi Fulmen refert, grande, & alatum, cum Nomine: AUGUSTUS: & literis: S. C. satis luculentum Consecrationis, ac Divinitatis testimonium.

TULL. Proximos duos Numos e *Patino* tibi excepi Impp. p. 40. Quorum prior Templum hexastylon exhibet, cum pinnis, tectoque acuto, absque Statua: extra illud vero, hinc, & inde, supra bases altas consistunt Bos, ac vitulus, tanquam victimæ paratæ. Literarum nihil, præter S. C. In altero Bos victimarius, tanquam jam ictus, capite procumbit, legiturque desuper: AUGUST. us DIVI F. *ilius*. Tertium recenset *Argelatus* p. 45. Comparet in eodem Ara, peristromate ornata, supra quam fulmen cubat, infra consistente Aquila, quæ animam in Cælum vererit. Epigraphe: CONSECRATIO. Nihil est, quod in his te moretur.

DIALOGUS VII.

Ulteriores Consecrationis typi in aliorum Augustorum, & Augustarum Numis.

PUBLIUS.

I. **G**Ratissima mihi fuit tot elegantium hæcenus Typorum, Consecrationem redhibentium, varietas: non minus autem jucunda sunt, quæ totidem adhuc restant, ejusdem argumenti pulcherrima schemata, omnia prope mihi peregrina. Primum horum Phœnicem habet, capite radiante consistentem in monte, cum oleæ fronde in rostro, addita voce: **CONSECRATIO.** Fictæ Apotheosi ficta hæc Avis optime congruit. **TULL.** *Trajani* hunc Numum laudat *Argelatus* p. 163. *Spartianus* porro de *Adriano* sic narrat. „*Trajano* Divinos honores, „datis ad Senatum, & quidem accuratissimis literis, postulavit, „& cunctis volentibus meruit, ita, ut Senatus multa, quæ *Adrianus* non postulaverat, in honorem *Trajani* sponte decerneret. „Contra de ipso *Hadriano* ita retulit *Dio Cassius.* „Cæterum *Hadrianus*, „quamquam humane, & moderate imperasset, tamen propter cædes optimorum quorundam, quos in principio Imperii, „& antequam vita decederet, interfici curaverat, multum calumnix, etiam infamix subivit. Quapropter minimo minus in „Deos relatus non fuit. „Sic iste quidem. *Capitolinus* tamen in *Antonino* inquit. „*Adriano* apud *Bajas* mortuo, reliquias ejus Romanam pervexit sancte, ac reverenter, atque in hortis *Domitix* collocavit. *Etiã repugnantibus cunctis, inter Divos eum retulit.* „

II. **PUBL.** Qui hunc excipit, Numus æreus magnus, e meis est: **TAB. I.** in cujus Adversa circum Caput nudum scribitur: **DIVUS ANN. XV. TONINUS.** Aversam ornât Rogus, quintum substructus, absque imaginibus, attamen stragulis, ac fertis decorus: e cujus apice **Aqui-**

Aquila evolat. Circum: CONSECRATIO. In alio porro con-
simili Numo meo magno Templum est in Averſa, ſub quo Statua.
Epigraphe: DIVO PIO. De hoc ſpecioſe *Capitolinus*: „Cum
„jucunditate a Senatu *Divus* eſt appellatus, cunctis certatim adni-
„tentibus: cum omnes ejus pietatem, clementiam, ingenium,
„ſanctimoniam laudarent. Decreti ſunt etiam omnes honores,
„qui optimis Principibus ante delati ſunt. Meruit & Flaminem,
„& Circenſes, & Templum, & Sodales *Antoninianos*.,

PUBL. Iterum apud me ſunt proximi duo Numi ærei me- III.
dii, ambo cum Capite *Fauſinæ* Senioris in Averſa, ac titulo: DI- N. XVI.
VA FAUSTINA. Averſa prioris eam Orbi ſiſtit inſidentem, ex- & XVII.
tenta dextra, cum haſta in læva. Pone: S. C. circum: ÆTER-
NITAS: ad quam ſcilicet nova hæc Dea de orbe abierit. Alter
eam redhibet Pavoni late inſidentem, tanquam novam Junonem,
& utraque manu elata velum ſupra caput explicantem, in quo
Stellæ coruſcant. Lemma: CONSECRATIO. Nihil negotiū
faceſſunt ejusmodi Numi, qui ſeipſis omnia pandunt. TULL.
Decumanus apud *Argelatum* hujusmodi Numorum eſt numerus, qui
Conſecrationem teſtantur, maxime hujus *Fauſinæ*, de qua *Capitoli-
nus*, in Anton. „Tertio anno Imperiū ſui *Fauſinam* uxorem per-
„didit: quæ a Senatu conſecrata eſt, delatis circenſibus, atque
„Templo, & Flaminicis, & Statuis aureis, atque argenteis.,

PUBL. Primus quoque Tabulæ tuæ II. Numus mihi obtigit
in ære medio, cum Capite radiante, & elogio: DIVUS M. arcus IV.
ANTONINUS. Averſa nil habet, niſi Fulmen grande. Cir- TAB. II.
cum: CONSECRATIO. Teneo autem præterea duos alios ejus- N. I.
dem æreos Numos, cum eodem lemmate: quorum unus Rogum
habet ſatis celſum: alter Aquilam ſuper orbe conſiſtentem.
TULL. Audi de ipſo denuo *Capitolinum* prædicantem. „Cum
„igitur in amore omnium imperaſſet, atque ab aliis modo Frater,
„modo Pater, modo Filius, ut cujuſque ætas ſinebat, & diceretur,
„& amaretur, octavo decimo anno Imperiū ſui, ſexageſimo &
„primo vitæ, diem ultimum clauſit. Tantaſque illius amor eo die
„regiū funeris claruit, ut nemo illum plangendum cenſuerit, cer-
„tis omnibus, quod a Diis commodatus, ad Deos rediſſet. Denique
„priuſquam Funus conderetur, ut plerique dicunt, quod nun-
„quam

„quam antea factum fuerat, neque postea, Senatus, Populusque,
 „non divisis locis, sed in una sede, *propitium Deum* dixit.,

V. PUBL. Alter a superiore Numus tuus Fœminam ostendit, bi
 TAB. II. N. II. gis equorum investam, quæ velum stellatum supra caput suum
 evolans explicat. Epigraphe: *SIDERIBUS RECEPTA*. In-
 fra: *S. C. TULL*. Hunc Numum *Faustinae* junioris, quam *Pius*
 filiam, & *Marcus* conjugem habuit, *Argelatus* argenteum, & æreum
 laudavit p. 130. & 32. Neque hoc lemma in ullo alio Numo
 commemorat, qui vero pariter nulli dubio substat. Epigraphe
 Adversa circum Caput fœmineum est: *DIVA AUGUSTA FAUS-*
TINA. Eius Apotheosin sic prosequitur *Capitolinus*. „*Fauslinam*
 „uxorem suam, in radicibus montis Tauri in vico Halale exanima-
 „tam subito morbo, amisit. Petiit a Senatu, ut honores *Fausline*,
 „ædemque decernerent, laudata eadem, cum tamen impudicitia
 „fama graviter laborasset: quæ *Antoninus* vel nescivit, vel dissimu-
 „lavit, Novas Puellas *Fauslinianas* instituit in honorem uxoris mor-
 „tuae. *Divam* a Senatu appellatam gratulatus est: quam secum &
 „in æstivis habuerat, ut *Matrem Castrorum* appellaret. Fecit &
 „Coloniam vicum, in quo obiit *Fauslina*, & ædem illi extruxit.,
 PUBL. Longe dispar est hæc narratio a superiore *M. Aurelii* elogio,
 Imperatoribus omnibus invidendo. Sed si ipse omnes Optimi
 Principis partes impleverit, obviat virtuti ejus conjugis impuræ
 usque ad Aras commendatio: quod sane Philosophiæ, quam ipse
 alias omnibus vitæ suæ actionibus profiteri studuit, maxime re-
 pugnat.

VI. Tertius porro Tabulæ tuæ Numus græcus tuam postulat re-
 TAB. II. N. III. censionem. TULL. Vides in Adversa Caput fœmineum cum
 pharetra post cervicem, sagittis oppletam. Ante vultum scribi-
 tur: ΠΕΡΣΙΚΗ. Aversam occupat Ara succensa, cum epigraphe:
 ΙΕΡΟΚΑΙΣΑΡΕΩΝ. Excepi hunc Numum ex *Plinio Harduiniano*
 Tab. V. n. 2. quem vir Cl. exponit Tom. I. p. 280. ingenii sui
 denuo exercendi opportunum in eo campum se reperisse confisus.
 Ait eum esse *Hierocæsariensum* in Lydia, quorum est Nomen græ-
 cum Aversæ: cui autem Imperatorum ab iisdem signatus fuerit,
 cum neutra facies indicet, suæ id. putat perspicaciæ relictum, Vox
 ΠΕΡΣΙΚΗ i. e. *Persica*, quosdam induxit, ut crederent, Caput hic
 esse

esse vel Dianæ Persicæ, vel Amazonis, aut Genii Persicorum: quos aliquando se cum errore secutum fatetur, ac dolet *Harduinus*. Nunc vero a disjectis literis consilium capere assuetus, Dianæ quidem caput pharetratum hic agnoscit, tanquam symbolum venationis optimæ in tractu Hierocæsariensium: Aram autem Aversæ habet pro solito symbolo Consecrationis. Et quoniam hæc apud Græcos καθιέρωσις, ut in *Cari*, aliorumque Numis dicitur: literæ Π. & Κ. deduxerunt eum ad *Helvii Pertinacis* Consecrationem hic intelligendam. Vocem itaque ΠΕΡΣΙΚΗ sic dividit, ac interpretatur: ΠΕΡ. τινάκα Σ. εβαστόν Ι. ερεΐς Κ. καθιέρωσαν Ἡ. ρωκλῆς: i. e. *Pertinacem Augustum Sacerdotes Herculis consecrarunt.*

Ego vero hic desidero indicem *Pertinacis*, qui sit extra solam Interpretis mentem, ipsoque in Numo manifeste appareat, nempe Sacerdotum, & Herculis. Et cum præterea Vir Clarissimus, quemadmodum supra *Dial. V. n. 3.* dixeram, ex eo, quod Romæ Consecratio Imperatorum interveniente Senatus consulto sit facta, intulerit, Imperatores fuisse Senatui subjectos, quoniam juxta ipsum non consecrat, nisi Potestas superior: nosse vellem, an Imperator *Pertinax* Collegio quoque Sacerdotum Herculis apud Hierocæsaream subditus fuerit? Secare hunc nodum forsitan facilius fuerit, quam solvere. Cæterum paulo ante ex *Capitolino* audisti, *Hadrianum*, etiam repugnantibus cunctis, ab *Antonino Pio* inter Divos relatum esse: quod pariter in *Harduinum* oppido pugnat. Ara frequenter quidem Consecrationis est symbolum, sic tamen, ut præter eam alia sint adhuc in Numo, quæ Divum aliquem, aut consecratum designent. Secus autem Sacerorum, aut Sacrificiorum est index: uti & hoc præsentem in Numo Dianæ Sacra, Hierocæsareæ solemnia, & frequentia, haud immerito innuere possit.

PUBL. Misso hoc ænigmate, proximum pergo ad Numum, VIII. in quo Luna septem inter Stellas fulget, diserto cum nomine: TAB. II. CONSECRATIO: quæ nimirum nihil aliud est, quam translatio ad Sidera. N. IV. TULL. Hunc Numum *Argelatus* p. 264. in *Pescennio Nigro* laudat ex *Vaillantio*, & adnotat, Historicis tacentibus, hoc solo monumento constare de hujus infelicis Augusti, *Sept. Severo* æmuli, consecratione: licet adhuc ignotum sit, quisnam posteriorum Imperatorum eidem hunc honorem impende-

rit, vel saltem, quod ego reor, hoc titulo memoriam ejus restituerit.

IX.
N. V.

PUBL. Subsequens Numus æreus parvus mei cimelii refert in Adversa caput femineum velatum, cum nomine: DIVÆ MARINIANÆ. In Aversa Pavo caudam suam, cum speculis plurimis, admodum superbus elegantissime explicat. Pone pedes est S. C. Circum: CONSECRATIO. Hæc Avis, ante alias omnes, imaginem Cœli stellati speciosissimo syrmate suo pulcherrime refert, ac simulat. TULL. Protulit hunc Numum tuum etiam *Patinus* p. 325. *Argelatus* vero p. 369. plures hujus Augustæ Conjugis *Valeriani* Numos recensuit, omnes cum Pavone qui tamen jam solus adstat, jam vero Divam, insidentem sibi, quasi ad Sidera defert, in Aquilæ vicem, quæ Imperatoribus hoc officium præstitit.

X.
N. VI.

PUBL. Succedens denuo Numus Capite nitet juvenis Principis laureati, infra quod Aquila lætas alas expandit, eidem quasi terga supponens. Pone faciem litera I. forte numeralis. Circum: ΠΘ. ΔΙΚ. ΣΑΛΩΝ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Rectene lego latine: PU. blius LIC. inius SALON. inus VALERIANUS? TULL. Optime. Reddidit hunc oppido rarum æreum Numum *Patinus*: cui alterum præmisit, in quo hic juvenis Princeps Aquilæ insidet, cum deserto lemmate: CONSECRATIO. Unde hujus Numi præsentis, qui est *Pergensum* Pamphiliæ, par argumentum liquido ipsi patere videtur. Fuit *Saloninus* filius *Gallieni* ex Matre *Salonina*, & *Cornelii Valeriani* frater, Cæsar dictus a Patre, inque Galliam submissus, atque *Postumo* in tutelam concreditus. Galli vero puerilem principatum despicientes, ipso interemto, *Postumum* Augustum acclamarunt. Quare *Saloninus*, teneræ ætatis causa, Aquilæ, eundem in cælum subvecturæ, pondus exiguum fecit.

XI.
TAB. II.
N. VII.
* VIII.

PUBL. Duo nunc veniunt Numi, uterque cum splendido Rogo, tertium, quartumve substructo, porticibus, ac Statuis ornato: quorum primo biga, alteri quadriga equorum insistit, Principe utrobique conspicuo, brachia in cælum expandente. In ambobus legitur: CONSECRATIO. Infra in posteriore scribitur: P. excussa TR. eviri. TULL. Utrumque hunc aureum Staterem rarissimum exhibuit *Gotha Numar.* p. 74. & 80. Adversa primi circum caput juvenile nudum habet: DIVO NIGRI-
NIANO. Hic Princeps, quem inter *Aureliani*, & *Cari* tempora

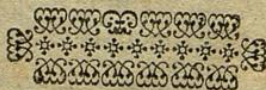
constituunt, cujus Filius, Nepos, aut cognatus fuerit, necdum a certantibus viris doctis definitum. Alter circum Caput senile sic refert: **DIVUS CONSTANTIUS**: nempe *Chlorus*. De eo *Eumenius* in Panegyri ad filium *Constantinum* M. ita in cæteris agebat: *Purpuram statim tibi - - - milites - - - injecere lacrimanti. Neque enim fas erat, diutius fieri Principem consecratum.*

PUBL. Claudis hoc Caput minimo æreo Numulo meo, utraque facie picto: in cujus Adversa circum caput senile velatum lego: **DIVO CLAUDIO OPTIMO**: scilicet Gothico. Ante vultum est Lunula, superposita stella. In Aversa denuo ipse sedet, velatus capite, corpore togatus, dextra elata, læva sceptrum tenens militare situ transverso. Epigraphe: **REQUIES OPTIMORUM MERITORUM**. Id, quod in alio quoque Numulo meo *Maximiani* Herculei lego. Vix ullum porro in omnibus, quoscunque tractavimus hætenus numis, Elogium isto mihi elegantius videtur, ac Defuncto bene merito laconica brevitate laudem, ac gloriam ampliorem impertiens. Magna quippe merita aliter, ac magnis laboribus, colligi nequeunt: quorum dulcem requiem sola mors in mercedem jucundissimam confert. **TULL.** Probe sentis, mortem beatam si intellexeris: qualis infideli contingere non potuit. Cæterum ne Sancto quidem, ejusque *Lypsanis* piis, clariorem Panegyrim inscripseris.

PUBL. Est mihi adhuc Numulus æreus, priore pusillior, in cujus Adversa circum Caput velatum scribitur: *D. ominis N. oster* **CONSTANTINUS P. ius F. elix AUG. usus**. In Aversa idem velatus totus, quadrigis equorum insistent, dextram porrigit manui, e nubibus extentæ, nullo lemmate addito. Nunquid & hic Consecrationis typum agnoscam, sed in Principe Christiano sacrilegam? **TULL.** Etiam *Patinus* p. 370. consimilem Numum attulit: ubi vero non quadrigæ, sed bigæ duntaxat, & quidem Cervorum, non Equorum, pinguntur, absque manu cælesti. Tuum porro, & alios adhuc, *Argelatus* quoque p. 469. tanquam Consecrationis Monumenta commemorat: id, quod ego non affirmem. Si tamen ita sit, existimare liceat, recens inductam Christi fidem adversus idololatriam non statim sic obtinuisse, ut omnium animis antiqua superstitione, etiam Imperatoria potestate, tum eximi, tum undique vetari potuerit.

XIV. Libet autem nunc ex Cl. *Fralichii* Dissertatione de Numis Monetariorum Veterum culpa vitiosis tria huc attinentia Exempla in medium tibi proferre. Primum est Numus argenteus *Traiani* ibid. *Tentam.* p. 373. in cujus Adversa circum Caput laureatum legitur: IMP. *eratori* CÆS. *ari* D. *ivo* TRAJANO OPITIMO AUG. GER. *manico* DAC. *ico*. Ubi prorsus insolitum, cum elogio *Divi*, defunctis proprio, conjuncta esse viventis præconia *Imp. Caf. Germ. Dac.* Quod autem excusari forsitan possit vel per tuos etiam Numos altero Dialogo afferendos, *Maximiani*, & *Romuli* Divorum: quorum tamen prior nihilominus prædicatur Senior Fortissimus Imperator, alter Bis Consul. Certo autem errore grammaticæ pro *Optimo*, qualis perpetuo prædicabatur *Trajanus*, hic scriptum *Opitimo*. Gravius autem peccat epitome *Aversæ*, in qua circum Aquilam, insistentem fulmini, pro *Consecratio* legitur CONSENCAUTIO, liquido sane testimonio, hunc Numum ex officina spuria prodiisse.

XV. Reliqui duo Numi, subæratam ambo, ibid. p. 402. & 3. pinguntur. Prior cum Capite, ac titulis debitis *Gordiani Pii*: in *Aversa* vero cum Pavone caudam explicante, & lemmate: CONSECRATIO. Cum tamen *Gordianus* nullibi scribatur consecratus, neque Pavo Virum, sed Fœminam consecratam, ex usu omnis æris veteris, designet: ut adeo hic Numus contra Scriptores veteres testari non possit. Posterior e converso in *Adversa* exhibet *Divam Faustinam* Seniore, & in *Aversa* Aquilam, cum voce: CONSECRATIO: oppositò luculento errore. Utroque igitur in Numo typaria duorum diversorum Numorum perperam sibi conjuncta fuerunt. PUBL. Ejusmodi sphalmata, dum artificii probro sunt, eumque vel negligentia, vel imperitia, nisi mali quoque doli revincunt, nihilominus Numos ipsos, quia singulares reddunt, etiam chariores efficiunt.

DIALOGUS VIII.

Numorum Restitutorum Exempla.

TULLIUS.

Memoriam celebrium Personarum, a dudum obita morte
 illarum, Numis denuo instaurare, apud Græcos pari-
 ter, ac Romanos, antiquissimi moris fuit. Initio sta-
 tim Exercitationis nostræ Procemialis *Dial. I. n. 7.* dixi
 tibi, *Alexandri M. Numismata*, certe non coæva omnia, sed ite-
 rum, iterumque Sæculis pluribus recusa, ob existimationem ejus,
 immo & superstitionis causa, in torquibus, & armillis, publice
 a quamplurimis gestata fuisse. Memineris præterea, quoties in
 Numis Familiarum feri Nepotes vel Capita, vel Imagines inte-
 gras, aut Insignia Sacerdotalia, Civilia, Militaria, sive Trium-
 phalia Majorum suorum, unacum eorundem nominibus recude-
 rint. Hoc erat Memoriam eorum cum honore restituere: sic ta-
 men, ut suæ pariter Gloriæ, & magis forte, quam Patrum suo-
 rum, hoc pacto consulere studuerint. Imperatoribus Antecesso-
 ribus hoc genus officii Successorum nonnulli exhibuerunt, pri-
 mum quidem *Claudius*, deinde *Nero*, *Titus*, *Domitianus*, *Nerva*,
Trajanus, cum primis vero *Gallienus*. Hæc prænotanda tibi duxi,
 addoque, *Argelatum* in Indice p. 606. voce *Numi* Catalogum Re-
 stitutorum a quolibet Imperatore, quantum ipsi constitit, pecu-
 liariter confecisse.

PUBL. Plani mihi jam sunt tres Numi mei ærei subsequen-
 tes, omnes cum Capite *Augusti* laureato, aut radiante in Adversa, II.
 & elogio: DIVUS AUGUSTUS PATER. In Aversa primi Aquilæ, TAB. II.
 insisit fulmini: infra: S. C. circum: IMP. T. itus VESP. *asia* N. X. XI.
Rest. ituit. Alter denuo Aquilam redhibet, super orbem XII.
 fasciatum, atque stellatum. Infra: S. C. Circum: IMP. D. o-
 mitianus CÆS. AUG. REST. Tertius Templum, quatuor co-
 lumnis

lumnis fultum, clausumque refert, imposita laurea. Pone: S. C. Infra: PROVIDEN. *tie.* Circum: IMP. NERVA CÆS. AUG. REST. *ituit.* Teneo vero hos omnes Numos æreos medios, etiam proxime a morte, sub *Tiberio* cufos, absque nota Restitutionis. TULL. Apud *Patinum* p. 40. novem omnino hujusmodi Numi *Augusti*, a laudatis tribus Imperatoribus restituti, exhibentur: quorum aliqui solum Fulmen, aut orbem cum gubernaculo, aut victoriam cum clypeo præferunt.

III.

N. XIII.

PUBL. Proximus Numus Fœminam, curru elato, ornatoque insidentem sistit, ac Leones duos præjunctos loris moderantem. Lemma: ÆTERNITAS. Infra: S. C. TULL. *Patinianus* hic Numus p. 185. *Fausinam* Senioresem velut in imagine *Cybeles* redhibet. Vox *Aeternitas* cum pro ipsa Consecratione, tum pro Memoria postuma, æque commode accipi, & intelligi potest. *Argelatus* p. 208. & sq. facile triginta hujus *Augustæ* Numos hoc cum lemmate, diversissimis autem cum imaginibus, recensuit.

IV.

TAB. II.

N. XIV.

PUBL. Qui hunc excipiunt, Numi tres ærei parvi, & mei omnes, eandem epigraphen habent, scilicet: MEMORIÆ ÆTERNÆ. Primi, qui circum caput nudum inscribitur: DIVO PIO: nimirum *Antonino*, Aversa cippo rotundo eleganti superstantem Aquilam refert. Alter *Claudii* Gothici, cujus Capiti velato circumscribitur: DIVO CLAUDIO OPTIMO: Aram ornatum, & accensam in Aversa sistit. Tertius, cum capite laureato simul, ac velato, in Aversa sic habet: DIVO MAXIMIANO SEN. *iori* FORT. *issimo* IMP. *eratori*. Quoniam porro in vita totus *Herculis* fuerat, ea devotione, ut abinde *Herculeus* dici voluerit: eidem, Divo quoque, in Aversa Leo gradens cum superposita clava consecratus fuit, tanquam in consortium *Herculis* recepto. TULL. Bene omnia.

V.

N. XVII.

PUBL. Duo, qui supersunt, Numi ærei parvi, ex mea parte exigua penu, talium sunt, quorum perire potius memoria, quam conservari, aut restitui debuisse videatur. Anterior quippe circum caput laureatum habet: IMP. MAXENTIUS P. F. AUG. In Aversa stant Juvenes duo nudi, pileati, utrique superposita Stella, *Castor* nimirum, ac *Pollux*, Romæ Tutelares: quorum quilibet equum, hastamque tenet. Circum lego: ÆTERNITAS AUG. Infra: M. *oneta* OST. *ie* P. *ercussa*. Hic

Tirannus, a Senatu publice hostis declaratus, acerrima tandem victoria superatus est a *Constantino M.* adversus eum evocato. Arbitror proinde, hunc Numum, non defuncto, minus Divo, aut Consecrato, sed viventi cūsum esse, dum adhuc Romam tirannide sua contineret. TULL. Haud male arguis, maxime, cum apud *Patinum*, & *Argelatū* scribatur: *Aeternitas Aug. N. ostri*: quod in defunctum non cadit.

PUBL. Numus postremus Capiti nudo, & juveni, hoc elogium addit: DIVO ROMULO NUBIS CONS. quod mihi obsecurum, Aversa Templum habet, cum valvis apertis, ac cupola rotunda, cujus apici Aquila insidet. Epigraphe: ÆTERNÆ MEMORIÆ. Infra: R. P. Fuit hic filius *Maxentii*, puer ante ipsum defunctus, & ab eo consecratus. TULL. Voces NUBIS CONS. olim Eruditos diu torserunt, donec, interpunctis literis, in hanc lectionem consenserint: N. ostra Urbis BIS CONS. uli: id porro non de *Roma*, ubi *Romulus* ob teneritudinem ætatis nunquam fuit, sed de *Urbe Remis* in Gallia interpretantes, quam Provinciam Pater, antequam Augustum acclamari se sineret, administraverat. Unde literas R. P. in segmento Numi legunt: R. emis P. ercussa. Atque hanc Interpretationem, pluribus argumentis fultam ostendit, probatque *Jobertus* *Rection. novar. p. m. 434.*

Nunc porro, Publi optime, bono cum Deo & hanc Partem VI. ultimamque breviter expedivimus. In Exercitatione Proœmiali Tabula I. & II. ex Numis viginti Græcis hausisti Specimina, qualiter in eis Reges, Heroes, & Sapientes, ac Urbes compareant. Tabula III. IV. V. triginta Numos, quos vocant Consulares, melius Familiarum, contuitus es, multis mysteriis implicatos. Tabula VI. tibi exhibuit Numos decem communes Urbis Romæ, Senatus, ac Populi. Tabula VII. fictis duodecim Sybillarum Numis, quoniam ita rogabas, onerata fuit, ut album a nigro discernere disceres.

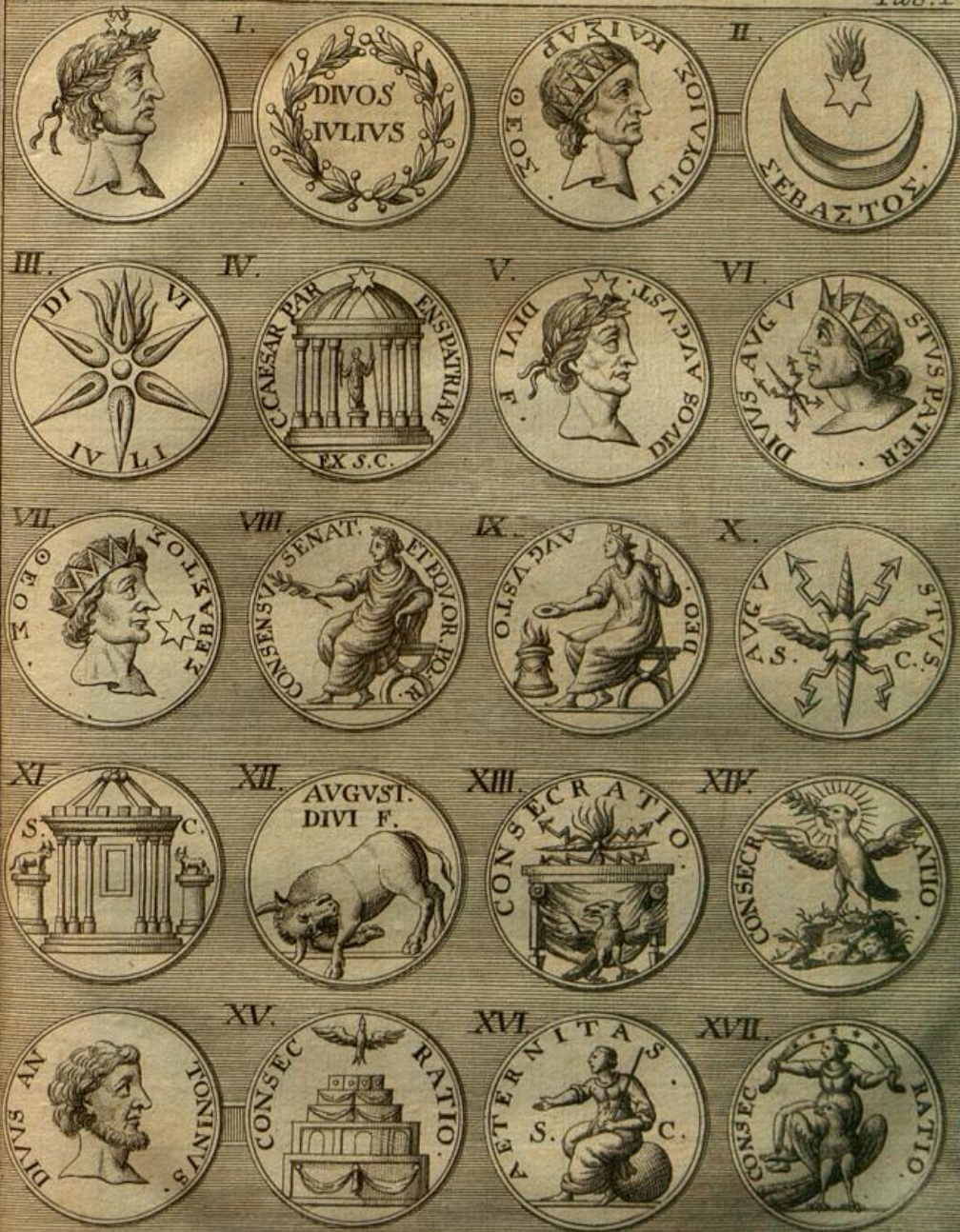
Partes I. Tabulis tribus tibi quinquaginta tres Vultus Augustorum, & Augustarum commonstravit: in quibus Titulos, ac Ornamenta Capitum expendimus. Parte II. in sex Tabulis centum viginti Numorum Aversas contemplatus es, Gloriam Augustorum Politicam, Virtutibus, ac Beneficiis, domi partam reddibentes. Parte III. rursus totidem in Tabulis, ac Numis, exposui

fui tibi Gloriam Bellicam Augustorum. Parte IV. septem in Tabulis Numi Centum triginta septem tibi ostenderunt Religionem Augustorum. Parte V. in Tabulis tribus, Numisque octo & quinquaginta, intellexisti Votiva Populi Studia in Augustos. Demum hac Parte VI. duabus in Tabulis Numi triginta quinque monstrarunt tibi Consecrationem Augustorum, eorumque Memoriam postumam.

IX. Quoniam vero ad plenam Numerorum cognitionem omnino attinet notitia quoque Coloniarum Romanarum: Item, quibus peculiaribus juribus, ac privilegiis, per clementiam Imperatorum donata fuerint, ac gloriata sint Urbes Græcæ, sub jugum a Romanis missæ: de utrisque harum brevem tibi Appendicem construere proxime aggrediar, ut nihil tibi Tironi utilium, & ad Rei Numariæ Veteris Rudimenta pertinentium, subtraham. Cernes adhuc Numos novem ac triginta. Quibus tecum expensis, putem, Icones Numarias in universum quatuor ac triginta supra sexcentas, amplum satis in Theatrum Laconicæ Quiritum Sapientiæ, tuis oculis, tuique similibus, abunde suffecturas esse.

X. PUBL. Spem certe meam superasti, immo & votum. Quando enim tantum conquirendi, pingendi, exponendi laborem, vel optando injungere tibi potuissem, quantum in mea, ac eorum, qui e tuis Exercitationibus proficere cupiunt, commoda, excessu benevolentia tuæ erga Tirones, devorasti? Quod si nunc de Coloniis pariter, Urbibusque Græcis instruxeris, metelæque apud me Numariæ fila hæc ultima duxeris, nobili hoc fine coronabis opus tuum, & nomini tuo aternam in orbe memoriam dabis.

OHIA

ADRIAN

COV

WATKINS

OHIA

